

การพัฒนาอุตสาหกรรม

ความสำคัญของอุตสาหกรรมที่มีต่อประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่นอกจากจะผลิตสินค้าเกษตรกรรม และแร่ธาตุบางชนิดเพื่อใช้ในประเทศแล้ว ยังส่งเป็นวัตถุดิบออกขายในตลาดโลกด้วย แล้วหลังจากนั้นก็ซื้อสินค้าอุตสาหกรรมกลับเข้าประเทศอีกทีหนึ่ง ถึงแม้ว่าสินค้าเกษตรกรรมและแร่ธาตุบางชนิดจะเป็นแหล่งสินค้าที่นำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก แต่สินค้าเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ ซึ่งนับวันจะทวีปัญหาค่าขึ้นปริมาณลดน้อยลงมากขึ้น และการส่งวัตถุดิบที่มีอยู่ไปขายต่างประเทศเพื่อทำเป็นสินค้าสำเร็จรูปแล้วส่งกลับมาขายให้อีกทอดหนึ่งนับเป็นเหตุให้เศรษฐกิจล่าช้าลง เนื่องจากไม่ได้ใช้แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติของเราให้เกิดผลเต็มที่ นอกจากนั้นการที่จะยึดเอาแต่การกลไกรวมแต่อย่างเดียวเป็นเส้นชีวิตนั้นย่อมไม่เป็นการมั่นคงต่อการคิดที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้นแม้ว่าการค้าระหว่างประเทศจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากต่อเศรษฐกิจของประเทศแต่โดยลำพังตัวเองแล้วภาวะดังกล่าวก็ไม่สามารถแก้ปัญหาการค้าอ้อยพัฒนาและสร้างความเจริญให้กับประเทศไทยซึ่งมีฐานะเป็นประเทศค้าอ้อยพัฒนาได้ เพราะปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศค้าอ้อยพัฒนานั้นเป็นปัญหาภายในของตัวระบบเศรษฐกิจเอง ดังนั้นการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจเสียก่อน คือเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นอย่างเร่งด่วนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านอื่น ๆ ของประเทศ เพราะวิธีการดังกล่าวเท่านั้นที่จะส่งผล

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, พัฒนาการเศรษฐกิจประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์วิทยากร, ๒๕๑๑), หน้า ๑๑.

ให้เกิดความเจริญระยะยาวแก่ประเทศในอนาคตได้ เนื่องจากสมรรถภาพในการผลิต (Productive Capacity) ของประเทศสูงขึ้น นอกจากนั้นการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแรงงานเกินงาน (Surplus labour) อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศแต่อย่างใดนั้นก็สามารรถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรม (Industrialization) ย้ายแรงงานจากเศรษฐกิจสาขาเกษตรกรรมไปสู่เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรม ทั้งนี้โดยการอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เช่น ทุน ทรัพยากร แรงงาน และผู้ประกอบการเข้ามาร่วมมือ โดยรัฐบาลและเอกชนจะต้องทำงานประสานกัน

อุตสาหกรรมที่จะพัฒนาขึ้นในประเทศไทยจึงควรสอดคล้องกับลักษณะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และองค์ประกอบอื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบเกษตรกรรมภายในประเทศ ที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่น ๆ ขึ้นมา เพราะแทนที่ประเทศชาติจะมีรายได้หลักจากเงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากการขายวัตถุดิบเพียงอย่างเดียว แต่กลับจะต้องเสียเงินตราต่างประเทศซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากวัตถุดิบเหล่านั้นกลับประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยอาศัยวัตถุดิบจากผลิตผลทางการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในประเทศนั้นผลประโยชน์ที่เกิดจากการผลิตทุกขั้นตอนนับตั้งแต่ยังเป็นวัตถุดิบจนกระทั่งกลายเป็นสินค้าสำเร็จรูปจะหมุนเวียนอยู่ภายในประเทศของเรา ผลลัพธ์ที่จะได้ต่อมาก็คือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการเมืองให้ก้าวหน้าขึ้น เพราะรัฐบาลสามารถจะควบคุมสิ่งเหล่านี้ได้ เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ไม่ใช่ปัจจัยนอกเหนือการควบคุมดังเช่นสภาวะการค้า และการเคลื่อน

ไหวของราคาวัตถุดิบในตลาดต่างประเทศซึ่งรัฐบาลไทยไม่อาจจะแทรกแซงได้เลย นอกจากนั้นประโยชน์ของอุตสาหกรรมที่จะเกิดต่อประเทศยังมีอีกหลายประการคือ

๑. การพัฒนาอุตสาหกรรมเพิ่มการมีงานทำของพลเมืองโดยเฉพาะสำหรับแรงงานส่วนเกินจากสาขาเกษตร

๒. การพัฒนาอุตสาหกรรมส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งในลักษณะที่เป็นแหล่งผลิตอาวุธ และเป็นแหล่งสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจในยามสงครามที่ชาติต้องพึ่งตนเอง

๓. การพัฒนาอุตสาหกรรมช่วยในการรักษาดุลการชำระเงินของประเทศให้อยู่ในสภาพเหมาะสม โดยเฉพาะในการผลิตแทนสินค้าเข้า

ลักษณะอุตสาหกรรมไทยในอดีต

อุตสาหกรรมของไทยแต่เดิมนั้นมีลักษณะเป็นการผลิตด้วยเครื่องมือง่าย ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่นทำนองอุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่วนอุตสาหกรรมขึ้นโรงงานนั้นเพิ่งมีขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะผลสืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยจำกัดทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ ๔ และสัญญากับประเทศตะวันตกอื่น ๆ ในเวลาต่อมา ตลอดจนอิทธิพลของการนำเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตกมาใช้ในการผลิต ได้ผลักดันให้ประเทศไทยพัฒนาอุตสาหกรรมบางอย่างขึ้น เช่น โรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงพิมพ์ และโรงไฟฟ้า แต่อุตสาหกรรมเหล่านี้เจริญขึ้นในวงจำกัดเท่านั้น และเฉพาะ

วิธีทางศึ ฒ บัคมเพชร, นโยบายเศรษฐกิจ ข้อคิดและการวิเคราะห์
(กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, ๒๕๑๒), หน้า ๕๖๑.

อย่างยิ่งผู้ประกอบการ / และเจ้าของผู้มีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมเหล่านี้มักเป็นชาวต่างประทศทั้งสิ้น / เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดขึ้นประเทศไทยจึงต้องเผชิญภาวะความขาดแคลนสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทหุทหุทปัจจัยต่าง ๆ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมารัฐบาลไทยจึงตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรม นอกจากนั้นชาติที่เป็นมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ล้วนแต่เป็นชาติอุตสาหกรรมแทบทั้งสิ้น รัฐบาลจึงได้มีการกำหนดนโยบายจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อประโยชน์ทางการทหาร ดังนั้นรัฐบาลจึงได้มอบหมายให้กองทัพเป็นผู้ดำเนินการสร้างโรงงานทอผ้า โรงงานพอกหนัง โรงงานทำกระสุนดินดำ และโรงงานปูนซีเมนต์ขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมระยะแรกในประเทศไทยจึงยังไม่มีนโยบายที่จะผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้แก่ประชาชน หรือส่งเสริมการผลิตของเอกชนแต่อย่างใด พัฒนาการของอุตสาหกรรมในยุคนี้จึงดำเนินการโดยทหาร ใช้วัตถุดิบคือ ทรัพยากรและแรงงานที่ฝ่ายทหารมีอยู่ และนับตั้งแต่โรงงานกระดาษซึ่งกองทัพยกตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้วก็ไม่มีการตั้งอุตสาหกรรมของรัฐบาลขึ้นอีกเลยจนกระทั่งสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕^๒ อย่างไรก็ดีตามก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่นานได้มีการดำเนินงานที่มีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นคือ การจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมาสำรวจเศรษฐกิจของประเทศ ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเศรษฐกิจ

นักศึกษาวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มที่ ๑, รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย
(เอกสารโรเนียว, ๒๕๐๕)

^๒ Chirayn Israngkun, "Manufacturing in Thailand"

(Unpublished Ph.D. Thesis, Australian Nation University, 1969),

และแหล่งพลังน้ำเพื่อสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งเป็นผลให้มีการสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าบริการในเขตท้องที่กรุงเทพฯ ชนบุรี และจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ เป็นต้น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้มีการสำรวจอีกครั้งหนึ่งคือการสำรวจสภาพเศรษฐกิจของศาสตราจารย์ คาร์ล ซี ซิมเมอร์แมน (Carle C.) Zimmerman) ^๒ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งเป็นการสำรวจเศรษฐกิจทั่วประเทศ

ภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วกิจการอุตสาหกรรมของไทยได้เริ่มฟื้นตัวขึ้น เพราะรัฐบาลคณะราษฎรมองเห็นคุณค่าและความจำเป็นของการพัฒนาอุตสาหกรรมว่ามีความสำคัญต่อการสร้างชาติตามปณิธานที่คณะราษฎรให้ไว้กับประชาชนว่าจะพัฒนารูปร่างเศรษฐกิจของประเทศชาติ และประชาชนให้ดีขึ้นกว่ารัฐบาลก่อน ๆ สมัยนี้จึงเป็นยุคที่รัฐบาลเริ่มส่งเสริมอุตสาหกรรมมากขึ้นโดยรัฐบาลได้ลงทุนตั้งโรงงานขึ้นเป็นตัวอย่างหลายแห่งด้วยกันเพื่อกระตุ้นให้เอกชนชาวไทยเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของอุตสาหกรรม เช่น โรงงานกระดาษไทย โรงงานทอผ้า โรงงานน้ำตาลทรายขาว เป็นต้น แต่การดำเนินการอุตสาหกรรมซึ่งปราศจากการวางแผนระยะยาวอย่างรอบคอบได้สร้างปัญหาตามมาหลายประการ เนื่องจากโรงงานเหล่านี้เป็นรัฐวิสาหกิจและไม่ได้ดำเนินการตามหลักธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง จึงมักจะประสบปัญหาขาดทุนอันเนื่องมาจากการบริหารและการจัดการซึ่งรัฐบาลก็ต้องทำหน้าที่หาเงินอุดหนุนให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ "Local and General", The Bangkok Times (20 January 1941) : 4

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, อนสรณครบรอบ ๒๕ ปีกระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๓ - ๔.

ตลอดมา อย่างไรก็ตามเนื่องจากรัฐบาลต้องการขจัดอิทธิพลการครอบงำทางเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศที่มีอยู่ขณะนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น โรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยลำปาง ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสกัดกั้นไม่ให้การร่วมลงทุนระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเกิดขึ้นได้ เพราะญี่ปุ่นต้องการเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่แต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ได้ชักชวนให้เอกชนชาวไทยลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมมากขึ้น และก็ปรากฏว่ามีคนไทยหลายคนได้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น เช่น โรงงานท่าเป็ยร์ โรงงานพอกหนัง โรงงานย้อมผ้า เป็นต้น^๒

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลได้จัดตั้งองค์การรับผิดชอบเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมโดยตรงขึ้นเป็นครั้งแรก คือ กองอุตสาหกรรม ในสังกัดกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ โดยอาศัยพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงเศรษฐกิจ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นเครื่องมือ มีเจ้าหน้าที่กองอุตสาหกรรมเพียง ๓ - ๔ คนและผู้จัดการโรงงานน้ำตาลไทยลำปาง ขณะนั้นเป็นผู้ดำเนินงานในการจัดตั้ง กองอุตสาหกรรมนี้มีหน้าที่ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุน และคุ้มครองการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เปิดดำเนินการอยู่ขณะนั้น ตลอดจนควบคุมและอนุญาตการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอื่นที่จะเปิดใหม่ให้ดำเนินการไปตามแบบแผนและวิธีการที่ดี โดยระยะแรกการดำเนินงานหนักไปในทางส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว^๓ ต่อมาได้มีการ

^๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์, รายงานการสัมมนาเรื่องปัญหา
รัฐวิสาหกิจไทย, หน้า ก. ๘๗

^๒ อราม เมนะคงคา, การรวบรวมกำลังทางอุตสาหกรรมเพื่อเตรียม
รับสงคราม (พระนคร : โรงพิมพ์จันทว่า, ๒๕๐๖), หน้า ๖.

^๓ สอาด หงษ์ยนต์, การอุตสาหกรรมของประเทศไทย (ม.ป.ท.,
๒๕๐๒), หน้า ๑๘.

พัฒนาขยายกำลังเจ้าหน้าที่พร้อมกับการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญ และ ประสบการณ์เกี่ยวกับโรงงานต่าง ๆ มากขึ้น เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบ โรงงานเหล่านี้จึงสามารถได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ของโรงงาน อุตสาหกรรมหลายประเภท อันเป็นรากฐานและที่มาส่วนหนึ่งของการประสบความสำเร็จในการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมโรงงาน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตามรัฐบาลหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วยังมีปัญหาคือ อื่น ๆ อีกหลายประการที่รัฐบาลต้องเผชิญ ที่สำคัญคือการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยซึ่ง ยังเป็นของใหม่สำหรับคนไทยขณะนั้นอยู่ ทำให้รัฐบาลไม่สามารถพัฒนา เศรษฐกิจ ได้เต็มที่ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ดังนั้นนอกจากอุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรม น้ำตาล และอุตสาหกรรมทอผ้าแล้วจึงไม่มีอุตสาหกรรมอื่นอีกเลยที่รัฐบาลเข้าไปมีส่วน จัดตั้ง และเวลาเดียวกันนั้นอุตสาหกรรมที่เอกชนจัดตั้งขึ้นก็ต้องพบกับปัญหาและอุปสรรค หลายอย่าง เช่น การแข่งขันของสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตจากต่างประเทศซึ่งมีคุณภาพ ดีกว่า และนอกจากนี้ยังต้องประสบปัญหาอันเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีราย ได้น้อยไม่สามารถที่จะให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศได้อย่างเต็มที่ อันเนื่อง มาจากผลกระทบที่เกิดจากภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นก่อนหน้าอีกด้วย กิจ การอุตสาหกรรมซึ่งไม่สามารถเจริญได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย จึงก้าวหน้าไปอย่างเชื่องช้า ไม่สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานให้แก่การพัฒนาอุตสาหกรรม ในยุคต่อมาได้ นอกจากนั้นอาชีพในคานอุตสาหกรรมยังไม่อยู่ในความสนใจของประ- ชาชนอย่างจริงจังเท่าใดนัก จึงปรากฏว่านอกจากโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้จะ

ดำเนินการโดยชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่แล้วแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมก็เป็นชาวต่างชาติด้วย จากตัวอย่างการสำรวจตลาดแรงงานในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่บุกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ปรากฏว่าใช้แรงงานกรรมกรชาวจีน ๗,๕๐๐ คน โดยมีกรรมกรที่เป็นชาวไทยประมาณ ๘,๐๐๐ คน แต่ตัวเลขจำนวน ๘,๐๐๐ คนนี้โดยแท้จริงได้แก่กรรมกรลูกจีนในเมืองไทย ซึ่งเป็นบุคคลที่เพิ่งแต่ถือสัญชาติไทยตามกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นตลาดแรงงานกรรมกรในวงการอุตสาหกรรมทั้งหมดจากการสำรวจส่วนในประเทศในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ จำนวน ๑๒๘,๘๕๔ คนนั้นจึงเชื่อว่าส่วนใหญ่เป็นกรรมกรจีนนั่นเอง

ต่อมาเมื่อถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของคณะราษฎร และนอกจากจะยึดหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร เป็นหลักการสำคัญของนโยบายบริหารประเทศ แล้วยังถือว่างานชิ้นเกี่ยวกับการสร้างชาติในทุกแง่มุมจะต้องปรับปรุงให้ก้าวหน้าอย่างเร่งรีบกว่าที่ผ่านมา^๒ เพราะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตระหนักดีว่าการพัฒนา เศรษฐกิจอย่างเร่งรีบควบคู่ไปกับการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองทุกด้านนั้นจะทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคงกว่ารัฐบาลชุดอื่น ๆ ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ นั้นการเมืองระหว่างประเทศกำลังจะก่อตัวเป็นสงครามพร้อมกันทั้งในยุโรปและเอเชีย แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ต้องการให้สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการรวบรวมอำนาจทางการเมืองและสร้างชาติตามนโยบายเผด็จการที่ประเทศอื่น ๆ เช่น อิตาลี เยอรมัน และญี่ปุ่น ใช้และประสบความสำเร็จมาแล้ว ดังนั้นจอมพล ป. จึงพยายามใช้ความเด็ดขาด รุนแรงในการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ N.A. Siamoniya, Overseas Chinese in Southeast Asia

... A Russian Study, p. 95.

^๒ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด
พุทธศักราช ๒๔๕๔ เล่ม ๓, หน้า ๒๔๘.

ปกครองทันทีที่เข้ามามีอำนาจมากกว่ารัฐบาลชุดอื่น ๆ ก่อนหน้านี้ เช่น กรณีสังหาร ๑๘ กบฏ และการแสดงออกอื่น ๆ ที่นำมาใช้ตลอดเวลาที่ปกครองประเทศ ต่อมา เมื่อสงครามเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุโรปนั้น แม้ว่าประเทศไทยจะอยู่ไกลจากจุดกำเนิดสงคราม แต่ในทางการเมือง การทหารรัฐบาลตระหนักดีว่าไม่อาจจะประมาทได้ ยิ่งในทางเศรษฐกิจด้วยแล้วย่อมจะต้องกระทบกระเทือนแน่นอนจากแรงกดดันภายนอกประเทศครั้งนี้ เช่น ผลกระทบกระเทือนจากการขาดแคลนสินค้าแปรรูปทางอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยจะนำมาผลิตสินค้าต้องจำกัคลัง การขาดแคลนผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ ตลอดจนการขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรกลซึ่งเป็นสินค้าเข้าที่สำคัญของประเทศไทยทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบกระเทือนต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศในทุกระดับและก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในทุกทางด้วย เพราะเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคง และบทเรียนอันเข้มข้นจากการขาดแคลนสินค้าและบริการต่าง ๆ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตระหนักดีว่าประเทศไทยจำต้องพัฒนาอุตสาหกรรม อย่างน้อยก็เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ประชาชนขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค และสินค้าสำคัญอย่างที่เคยประสบมา สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้ความจำเป็นในการพัฒนาอุตสาหกรรมเด่นชัดขึ้น รัฐบาลจึงต้องพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเร่งด่วนกว่าสมัยใด ๆ โดยที่รัฐบาลไม่สามารถจะผลักภาระหน้าที่นี้ให้ใครได้

นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรม

เมื่อรัฐบาลเบนความสนใจมาสู่กำลังผลิต และการสร้างอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้นใหม่โดยเร่งด่วนเพื่อให้ทันกับความจำเป็นที่กำลังเกิดขึ้น รัฐบาลก็พบว่า อุตสาหกรรมการผลิตในประเทศตกอยู่ในอำนาจการดำเนินกิจการของชาวต่างประเทศทั้งสิ้น รัฐบาลจึงไม่สามารถที่จะปล่อยให้ภาวะการณ์เช่นนี้คงอยู่ต่อไปได้ เพราะเมื่อภัยจากสงครามมาถึงประเทศไทยจริง ๆ นั้น นอกจากรัฐบาลจะไม่สามารถควบคุมการผลิตของประเทศเพื่อระดมสรรพกำลังมาใช้ทางด้านการทหารได้อย่างเด็ดขาด

แล้ว อิทธิพลที่แข็งแกร่งของเจ้าของกิจการอุตสาหกรรมนั้นยังสามารถถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลได้ก็ด้วย

เหตุผลเหล่านี้เมื่อมารวมกับความคิดที่จะสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า และความศึกษาตินิยมจึงประสมประสานกันก่อให้เกิดนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม^๑ ดังที่หลวงวิจิตรวาทการ กล่าวว่า "ถ้าเราไม่อบรมลัทธิชาตินิยมให้ทันอุตสาหกรรมของไทยก็จะตายเปล่า ความก้าวหน้าของไทยจะมีไม่ได้เลย"^๒ ในอดีตนั้นแม้ว่ารัฐบาลจะเคยขึ้นนโยบายชาตินิยมมาบ้างแล้วสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตลอดมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๒ แต่กิจการอุตสาหกรรมของประเทศไทยก็มิได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วตามเป้าหมายที่รัฐบาลแต่ละชุดในอดีตต้องการ กิจการอุตสาหกรรมจึงมีอยู่น้อยมาก และมีกำลังในการผลิตโดยส่วนใหญ่ต่ำ ได้มีการประมาณกันว่ารายได้ของประเทศไทยจากผลผลิตทางอุตสาหกรรมในขณะนั้นมีเพียง ๕.๕ % ของรายได้ทั้งหมดเท่านั้น^๓ ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามจึงตระหนักดีว่าการอุตสาหกรรมจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาต่อไปอีกมาก ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เคยกล่าวปราศรัยแก่ประชาชนผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่า

^๑ T.H. Silcock, Thailand : Social and Economic Studies in Development, p. 277.

^๒ หลวงวิจิตรวาทการ, "ลัทธิชาตินิยม" หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล. ชูชาติ กัญญา ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๒, หน้า ๑๕.

^๓ James J. Ingram, Economic Change in Thailand since 1850, p. 145.

"... เพื่อมิให้ประชาชนชาวไทยต้องได้รับความเดือดร้อน เพราะขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคอันใดที่ต้องอาศัยสินค้าต่างประเทศ ขอให้พวกเราพยายามจัดหาหรือทำให้มีขึ้นในประเทศของเรา..."^๑ นอกจากนั้นหลวงประดิษฐมนูธรรมรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลนี้ยังได้แถลงในสภาว่ารัฐบาลจำเป็นต้องพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นมาอย่างรีบด่วน เพราะเหตุว่าประเทศจะเจริญได้ก็ด้วยอาศัยการอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง^๒ คณะรัฐมนตรีทุกคนจึงเห็นพ้องกันว่าสมควรที่จะเริ่มโครงการอุตสาหกรรมของชาติให้เป็นปึกแผ่นโดยรัฐบาลมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่จะกำหนดขึ้นมาว่าจะต้องมีส่วนช่วยพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศให้สูงขึ้น และจะต้องช่วยสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศมิให้ไหวตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากนัก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลถือว่าการพัฒนาด้วยวิธีดังกล่าวเท่านั้นที่จะช่วยพัฒนาเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของประเทศไปพร้อม ๆ กันด้วยได้ และรัฐบาลเท่านั้นที่จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา เศรษฐกิจนั้นถ้าจะทำให้ได้ผลรวดเร็วจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่า "เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องปฏิบัติซึ่งสามารถจะทำได้อย่างรวดเร็ว ถ้าหากว่างานปฏิวัตินั้นมาจากเบื้องสูงคือ ผู้ที่กำลังถืออำนาจปกครองอยู่ทำการปฏิวัติ"^๓ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีผู้นำคือชนชั้น

^๑ "สุนทรพจน์นายกรัฐมนตรีกล่าวแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียง จันทรที่ ๔ มกราคม ๒๔๘๒", เทศาภิบาล ๓๘ (พุทธศักราช ๒๔๘๒) :

๒๓๐๘ - ๒๓๐๙

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๐/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัย

ที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพุธที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๑, หน้า ๑๘๓๑ - ๑๘๓๒

^๓ จรูญ อุณจิตต และคนอื่น, การส่งเสริมอุตสาหกรรม (ม.ป.ท., ม.ป.ป.),

หน้า ๒๐.

ปกครองของประเทศควบคุมค่าเงินการเอง^๑

อย่างไรก็ตามนโยบายที่รัฐบาลแถลงทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รัฐบาลก็ยอมรับว่าในขั้นต้นนั้นรัฐบาลจะมุ่งพัฒนาเพียงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมพื้นเมือง และการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยเท่านั้น^๒ ถึงกระนั้นก็ตามรัฐบาลก็ได้ชักชวนแนะนำราษฎรหรือบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และรัฐบาลยินดีที่จะเข้าถือหุ้นร่วมกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ราษฎรหรือบริษัทต่าง ๆ ตั้งขึ้น ถ้าหากอุตสาหกรรมใดเอกชนไม่อาจตั้งขึ้นมาได้รัฐบาลก็ยินดีที่จะตั้งขึ้นมาเอง เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในประเทศของเราขึ้น พร้อมกันนั้นรัฐบาลยินดีส่งเสริมระดับประการกิจการอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอยู่แล้วให้ดำเนินไปด้วยดี^๓ ในนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมระยะแรกนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเข้ามามีส่วนเป็นเจ้าของในกิจการอุตสาหกรรมทั้งในรูปหุ้นส่วนกับเอกชน หรือดำเนินการในรูปรัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรมจำนวนมาก โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้มีทั้งโรงงานที่ก่อตั้งขึ้นใหม่และที่ได้ตั้งขึ้นโดยรัฐบาลชุดที่ผ่าน ๆ มาในอดีต นอกเหนือจากนี้รัฐบาลยังได้รวบรวมขยายงาน และก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะถูกควบคุมและดำเนินการโดยรัฐบาลทั้งสิ้น เพราะรัฐบาลต้องการรวบรวมเอาทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากมาหาตลาดต่างประเทศ เพื่อรวบรวมสินค้า

^๑ T.H. Silcock, Thailand : Social and Economic Studies in Development, p. 277.

^๒ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, นโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑ ถึงคณะที่ ๓๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๕, หน้า ๒๖.

^๓ จรูญ อุณจิตต์ และคนอื่น ๆ, การส่งเสริมอุตสาหกรรม, หน้า ๒๐.

อุปโภคบริโภคภายในประเทศ และเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ธุรกิจเอกชน โดยส่วนใหญ่โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มักเป็นรัฐวิสาหกิจที่อาศัยการผูกขาดเป็นหลักการสำคัญ ดังนั้นชาวต่างประเทศที่มีอาชีพทางอุตสาหกรรมมาตั้งแต่ต้นต้องพบอุปสรรคและได้รับการกีดกันเพราะรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ทำการแข่งขันกับชาวต่างชาติโดยอาศัยวิธีผูกขาดนั่นเอง^๒ ดังเช่นในกรณีอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้คนไทยเป็นเจ้าของแร่ทั้งหมด ถ้าสามารถทำได้ก็จะเลิกการให้สัมปทานแก่ชาวต่างประเทศเสีย เป็นต้น^๓ และยังมีนโยบายที่จะให้ผลผลิตอุตสาหกรรมไปถึงมือประชาชนยิ่งขึ้น^๔ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมในช่วงนี้จึงต้องทำงานอย่างหนักกว่าเดิม

ลักษณะอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รัฐบาลทำอยู่นั้นมีนโยบายที่จะดำเนินการแบบธุรกิจอย่างแท้จริง เพื่ออุตสาหกรรมเหล่านี้จะได้เจริญก้าวหน้า ทำให้กระแสเงินตราภายในประเทศหมุนเวียนคล่องตัว อันจะมีผลสะท้อนช่วยให้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐสามารถปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลจึงได้มอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังพิจารณาว่าอุตสาหกรรมใดซึ่งรัฐบาลประกอบอยู่ใน

^๑ Board of Investment, Office of the Prime Minister, Industrial Development in Thailand (Bangkok : Government House Printing Office, 1961), p. 9.

^๒ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด
พหุศักราช ๒๔๘๔ เล่ม ๓, หน้า ๒๓๘ - ๒๔๐.

^๓ Dole A Anderson, Marketing and Development : The Thailand Experience, pp. 25 - 26.

^๔ เกษม จาคีถวณิช, "รัฐวิสาหกิจกับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของชาติ" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕), หน้า ๘

เวลานั้นจะตั้งขึ้นเป็นบริษัทได้โดยให้ เอกชนและรัฐบาลร่วมมือกัน คือรัฐบาลจะเป็น ผู้ถือหุ้นใหญ่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๑ ของอุตสาหกรรมที่จะเป็นรูปบริษัทแต่ละแห่งแล้วให้ รัฐมนตรีว่าการคลัง เชิญรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเจ้าหน้าที่ควบคุมการอุตสาหกรรมนั้นมา คำนึงการจัดตั้งเป็นบริษัทขึ้น หลังจากนั้นจึงจะขายหุ้นอีกร้อยละ ๔๙ ให้เอกชนเพื่อ รัฐบาลจะได้นำเอาเงินที่ขายหุ้นได้เหล่านั้นเป็นทุนสำหรับจัดตั้งอุตสาหกรรมอื่น ๆ ต่อไป

ต่อมารัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติจัดการกู้เงินภายในประเทศเพื่อการ อุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๔๘๑ ขึ้นและพร้อมกันนั้นก็ได้มีการกำหนดระเบียบการ พัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐบาลขึ้นมาดังนี้

๑. อุตสาหกรรมของรัฐบาลทุกแห่งให้ตั้งกรรมการอำนวยการขึ้นควบคุม เริ่มดำเนินการในทำนองคล้ายบริษัท โดยมีผู้แทนกระทรวงการคลังเป็นกรรมการ ร่วมอยู่ด้วย เพื่อให้อุตสาหกรรมนั้น ๆ ดำเนินไปด้วยดี คณะกรรมการอำนวยการ อุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วย

- ๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการ
- ๒. รัฐมนตรีสั่งราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
- ๓. ปลัดกระทรวงการอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
- ๔. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงการอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
- ๕. อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ฉบับที่ ต. ๑๐๕๓๓/๒๔๘๒ "เรื่อง กู้เงินในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม" จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒

๖. อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
 ๗. นายช่างประจำกระทรวงการอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
 ๘. ผู้แทนกระทรวงการคลัง เป็นกรรมการ
 ๙. เลขาธิการกรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ

ซึ่งในทางปฏิบัติหลังจากที่ได้ตั้งขึ้นแล้วคณะกรรมการชุดนี้ไม่ได้ประชุมร่วมกันโดยไม่มีเหตุผลใด ๆ การควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมโดยคณะกรรมการของรัฐบาลจึงเป็นเพียงนโยบาย

๒. อุตสาหกรรมซึ่งองค์การสาธารณะประกอบขึ้นในประเทศนั้นเมื่อมีการใดทำให้เงินรายได้ของประเทศลดลง เช่น อกรขาเข้า ซึ่งจะต้องลดไปเพราะเหตุที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบอุตสาหกรรมเสียเองนั้น ถ้าเป็นการประกอบอุตสาหกรรมของรัฐบาลทำเป็นรูปบริษัทก็ให้จัดการเก็บภาษีภายในชั้นแทน ถ้ามิได้ทำเป็นรูปบริษัทองค์การของรัฐบาลที่ประกอบการอุตสาหกรรมนั้น ๆ จะต้องรับรองว่าอุตสาหกรรมนั้นมีรายได้พลชดเชยกับเงินอกรขาเข้าที่ขาดไป ในการให้รางวัลเจ้าพนักงานให้คำนึงถึงข้อนี้ด้วย

นอกจากนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังอนุมัติให้ใช้เงินคงคลังเป็นทุนในอุตสาหกรรมที่รัฐจัดตั้งขึ้นในระยะแรก ส่วนทางด้านเอกชนนั้นแม้ว่าการดำเนินงาน

^๑ คำสั่งกระทรวงการอุตสาหกรรม ที่ ๔๑/๒๔๔๕ "เรื่องตั้งคณะกรรมการอำนวยการอุตสาหกรรม" ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๔๕

^๒ สอาด หงษ์ยนต์, การอุตสาหกรรมของประเทศไทย, หน้า ๓๐.

^๓ กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม ๓/๕.๑ เศรษฐกิจ(การธนาคาร)

พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๔๕๕ "เรื่องที่ ๑ การกู้เงินในประเทศเพื่อก่อการอุตสาหกรรม"

จะไม่เป็นไปโดยอัตโนมัติแต่รัฐบาลมีนโยบายว่าจะต้องมีการส่งเสริม ชักจูง และช่วยเหลือเอกชนที่เข้ามาทำอุตสาหกรรมทุกด้าน ถึงแม้วิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีส่งเสริมทางอ้อมที่จะทำให้เกิดการอุตสาหกรรมดำเนินงานไปได้อย่างจริงจัง แต่ปรากฏว่าต่อมาไม่นานรัฐบาลก็ได้ขายพันธบัตรแก่ประชาชนตามพระราชบัญญัติจัดการกู้เงินในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๔๘๑ เพื่อนำเงินที่ได้จากการขายพันธบัตรมาพัฒนาอุตสาหกรรมภาคเอกชนโดยให้ประชาชนนำไปลงทุนอีกต่อหนึ่ง ด้วยวิธีการเช่นนี้เองจำนวนเงินที่ได้จากการขายพันธบัตรเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๒ จำนวนถึง ๒๐ ล้านบาทนั้นต่อมารัฐบาลก็ได้นำไปให้เอกชนไปลงทุนอุตสาหกรรม โดยจำกัดการขอกู้เงินนี้ไว้เพื่อคนไทยเท่านั้น เพราะรัฐบาลได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญในการขอกู้เงินนี้ไว้เพื่อคนไทย โดยรัฐบาลได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการขอกู้เงินจำนวนนี้ว่า "ผู้เสนอขอกู้เงินต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น"^๒ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลในระดับผู้นำของประเทศในขณะนั้นมีความหวาดเกรงอย่างมากว่านโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยไม่เลือกหน้านั้น อาจทำให้การอุตสาหกรรมต้องตกอยู่ในกำมือของชนต่างชาติมากยิ่งขึ้น และเป็นภัยแก่ประเทศ แม้ว่าปัญหาอันจะเป็นปัญหาที่ยากต่อการทำให้อุตสาหกรรมเจริญขึ้น แต่รัฐบาลชุดนี้ได้ยึดถือลัทธิชาตินิยมเป็นหลักการสำคัญ ดังนั้นรัฐบาลจึงดำเนินการส่งเสริมให้คนไทยมีส่วนร่วมในกิจการอุตสาหกรรมโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยและปัญหาอื่น ๆ ที่คนไทยขณะนั้นยังไม่พร้อม ด้วยเหตุนี้เองการส่งเสริมให้คนไทยเข้ามามีบทบาททางด้านนี้ด้วยวิธีการที่ดัดกันชาวต่างประเทศไม่ให้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากรัฐบาล พร้อมกับการใช้มาตรการทาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๐/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพุธที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑, หน้า ๑๘๓๑ - ๑๘๓๒.
^๒ "วางหลักเกณฑ์จะให้กู้เงินทำทุนแล้ว", ไทยใหม่ (๗ มิถุนายน ๒๔๘๒)

การเมืองอื่น ๆ บีบบังคับให้ชาวต่างประเทศต้องเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมที่ทำ
 อยู่แต่เดิมจนหมดสิ้นนั้น ในเวลาต่อมาตอนปลายสมัยของรัฐบาลชุนซึ้งจึงปรากฏว่า
 นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาอุตสาหกรรมประสพกับความล้มเหลว เป็นส่วนใหญ่
 โดยรัฐบาลไม่ได้เห็นว่าในอดีตนั้นประเทศไทยเคยประสบความสำเร็จมาแล้วในกำ
 ไรให้ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะคนจีนจำนวนมากปฏิบัติตนเป็นคนไทยอยู่ในหมู่คนไทย
 และในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศนั้นวิธีที่มีทางสำเร็จมากที่สุดน่าจะเป็นการ
 ส่งเสริมกระบวนการผสมกลมกลืนคน ๒ ชาตินี้ให้ดำเนินไปเร็วขึ้นซึ่งจอมพล ป. พิบูล
 สงคราม ไม่ได้ทำมากกว่า

ในเวลาต่อมาไม่นานกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเร่งรีบของ
 ประเทศไทยก็เกิดขึ้น เพราะประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยของสงครามโลกครั้งที่ ๒
 อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น จนกระทั่งในเวลาต่อมาประเทศไทยต้องประกาศใช้พระราช
 บัญญัติสภาการสงครามขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งในภาวะเช่นนั้น
 ประเทศไทยไม่สามารถจะทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างประเทศได้ ทำให้
 เกิดปัญหาการขาดแคลนสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้น รัฐบาลจึงได้เร่งส่งเสริมการ
 อุตสาหกรรมขึ้นในประเทศอย่างรีบด่วนทันที^๒ ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมภาครัฐ-
 บาลในช่วงเวลานั้นจึงทำในลักษณะเร่งด่วนมากขึ้น รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้กระ
 ทรวงเศรษฐกิจทำหน้าที่เร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไป

คณะสำรวจเศรษฐกิจธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนา
 การ, โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย, หน้า ๑๑๖.

^๒ "ทานผู้นำสังสาสนอวยพร", สรีกรัง (๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๖)

นอย่างเร่งรีบ คือ

๑. การจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภคที่จำเป็นในการครองชีพให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน
๒. การดำเนินการควบคุมเครื่องอุปโภคและบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพและหาทางป้องกันแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนซึ่งอาจจะมีขึ้นโดยเนื่องจากเครื่องอุปโภคและบริโภคขาดแคลน
๓. การส่งเสริมอบรมคนไทยให้เกิดความรู้ความชำนาญในการอุตสาหกรรมเหมืองแร่
๔. การสำรวจในทางธรณีวิทยาเพื่อค้นหาโภคทรัพย์ใต้ดินสำหรับใช้ในการอุตสาหกรรม
๕. การบำรุงอุตสาหกรรมในครอบครัว และส่งเสริมอุตสาหกรรมหรือจัดสร้างโรงงานบางอย่างที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของประชาชน เพื่อทำวัตถุดิบภายในให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป โดยจะจัดตั้งองค์การสำหรับดำเนินการ

ในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ รัฐบาลได้ตั้งกระทรวงอุตสาหกรรมขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในยามที่ประเทศกำลังตกอยู่ในภาวะสงครามทุกวิถีทาง ทั้งอุตสาหกรรมขนาดหนัก อุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมในครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ให้กิจการอุตสาหกรรมแต่ละแห่งสามารถทำผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบต่าง ๆ อันจะพึงหาได้ภายในประเทศขึ้นเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพ^๒ คือนอกจากการอุตสาหกรรมจะทำ

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, นโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑ ถึงคณะที่ ๓๘ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๕, หน้า ๗๔.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๖ (วิสามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖, หน้า ๑๖๓.

เพื่อทดแทนการสั่งสินค้าเข้าแล้วยังเป็นการทำเพื่อสนองความต้องการบริโภคภายในประเทศอย่างเพียงพอ และเพื่อประโยชน์ทางการทหารด้วย เพราะความต้องการบริโภคหรือใช้สิ่งผลิตต่าง ๆ มีมากขึ้นทุกด้านจนปัญหาความขาดแคลนกระจายออกไปทั่วประเทศซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมจะต้องทำหน้าที่แก้ไขปัญหานี้ด้วย

ดังนั้นลักษณะการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในระยะหลังจึงได้เปลี่ยนไปจากนโยบายเดิมที่เคยกำหนดไว้ มาเป็นนโยบายที่คำนึงถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชากรเป็นหลัก คือเมื่อพิจารณาว่าวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์สิ่งใดหากไม่รีบตั้งองค์การจัดทำขึ้นแล้วจะเกิดความขาดแคลนก็จัดตั้งองค์การผลิตวัตถุดิบนั้นขึ้นก่อน^๒ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าอุตสาหกรรมในครอบครัวได้รับการส่งเสริมและรื้อฟื้นขึ้นมาอย่างจริงจัง และกว้างขวางทั้งในคานประเภทและพื้นที่ ๆ ส่งเสริม เพื่อระดมการผลิต - สินค้าทุกประเภทไว้รับมือกับความขาดแคลน ความฉุกเฉินของสงคราม และสนองความต้องการของประเทศชาติในยามนั้น ดังนั้นวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติและทรัพยากรบางอย่างที่ไม่เคยได้รับการสนใจที่จะใช้เป็นวัตถุดิบมาก่อน เช่น ไม้ไผ่ ผักตบชวา ขนหมู และหมาก จึงได้รับการพิจารณาที่จะนำมาผลิตสินค้า นอกจากนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีนโยบายที่จะช่วยเหลือร่วมมือ หรือเข้าร่วมทุนกับต่างประเทศเพื่อกำเนินอุตสาหกรรมด้วย และเน้นว่าในกรณีเช่นนี้ถ้าประเทศจะได้รับสิทธิพิเศษกว่าชาติอื่น ๆ^๓

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๔๕ (สามัญ) สมัย

ที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕, หน้า ๘๖.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๔๖ (วิสามัญ) สมัย

ที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖, หน้า ๒๗๗.

^๓ "พนะท่านนายกฯ ว่าจะทวีการปลูกฝ้าย", นิกร (๓ กันยายน ๒๔๔๕)

การสร้างกลไกพัฒนาอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมที่รัฐบาลมีนโยบายจะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว นับแต่เริ่มบริหารประเทศนั้นในระยะแรกยังไม่ปรากฏมาตรการเพื่อพัฒนาที่เด่นชัดนัก ถึงแม้จะมีการตราพระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช ๒๔๘๒ บังคับใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนแล้ว โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นบังคับใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมฉบับแรกในประเทศไทย และมีวัตถุประสงค์คือการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมให้ดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การประกันความปลอดภัย สวัสดิการ และสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นหลักการสำคัญ และส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการนำเอาลัทธิชาตินิยมมาใช้เป็นนโยบายอย่างชัดเจน เพราะพระราชบัญญัตินี้บังคับให้โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ต้องจ้างแรงงานคนไทยอย่างน้อย ๗๐% ของแรงงานทั้งหมดที่ทำงานในโรงงานแต่ละแห่ง มีผู้กล่าวถึงสภาพการว่าจ้างแรงงานภายหลังกฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้ว่า "โรงงานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นของราชการหรือเอกชน ภายใต้กฎหมายฉบับใหม่ได้จ้างแต่ชาวยุโรปเท่านั้น กรรมกรเก่าที่เป็นคนต่างด้าวต้องถูกขับไล่ออกจากโรงงาน" เป็นผลให้ชาวต่างประเทศต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะชาวจีนที่เคยยึดอาชีพขายแรงงานอยู่ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก ต้องได้รับความเดือดร้อน ยากแค้นในการดำรงชีวิต ทั้งของตนเองและครอบครัว เป็นอย่างยิ่ง เพราะชาวต่างประเทศที่ประกอบอาชีพนี้ล้วนเป็นคนยากจน และเมื่อจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นแทนก็ไม่สะดวกเหมือนในอดีต เนื่องจากการกีดกันของรัฐบาลขณะนั้นกว้างขวางมาก

^๑ "พระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช ๒๔๘๒", ราชกิจจานุเบกษา

๕๖(๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๒) : ๑๓๕๖

^๒

Kenneth Perry Landon, The Chinese in Thailand, p. 242.

ในทางปฏิบัติจริงนั้นกฎหมายฉบับนี้มีปัญหามาก เพราะเจ้าของหรือผู้ดำเนินการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ไม่อาจที่จะหากรรมกรไทยมาทำงานได้เท่าที่จำเป็น และต้องการ เพราะคนไทยที่นิยมอาชีพนี้มีน้อยมาก นอกจากนั้นทางฝ่ายรัฐบาลก็ไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่มากพอที่จะควบคุมให้โรงงานต่าง ๆ ปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างทั่วถึง รัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายและใช้จิตวิทยาชักชวนชาวไทยให้พยายามสร้างนิสัยหนักเอาเบาสูงขึ้น ด้วยการชี้ให้เห็นว่าการใช้แรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นทางหนึ่งที่จะสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้ โดยให้กระทรวงกลาโหมจัดยุวชนทหารไปทำงานที่ใช้แรงงานเป็นตัวอย่าง และคำวิจจะให้นักศึกษาซึ่งสำเร็จชั้นอุดมศึกษาต้องเข้าทำงานโยธาตามสมควรก่อนที่จะเข้ารับราชการในตำแหน่งหน้าที่สูง ๆ เพื่อล้มล้างความรังเกียจอาชีพการใช้แรงงาน^๑ อย่างไรก็ตามความพยายามของรัฐบาลที่จะผลักดันให้คนไทยรู้คุณค่าของอุตสาหกรรมก็ไม่ได้รับการตอบสนองมากนักจากประชาชน และหน่วยราชการระดับต่ำลงมา เพราะแม่แต่กองกรรมกรซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และประสงค์จะช่วยเหลือกรรมกรไทยที่ไม่มั่งานทำให้ได้งานทำเองก็ไม่สามารถจะดำเนินการให้เรียบร้อยได้ และต้องละมือไปมากแห่งด้วยกัน^๒ นโยบายที่จะให้คนไทยเข้ามามีบทบาทในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จึงไม่สามารถจะดำเนินไปได้ อย่างเต็มที่ งานหลายประเภทต้องหยุดชะงัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจการนั้น ๆ และเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวมเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นรัฐบาล

^๑ "ราชการให้ยุวชนทหารชุกคดลอง", ไทยใหม่ (๓ พฤษภาคม ๒๔๘๒)

: ๓

^๒ "รัฐบาลจะได้เริ่มแผนการงานออกแรง", ไทยใหม่ (๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๒) : ๓

^๓ "รัฐบาลเจตนาตีตอกรรมกรไม่สำเร็จ", ไทยใหม่ (๕ พฤษภาคม ๒๔๘๒) : ๑ - ๒

ยังไม่สามารถจะป้องกันไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมฝ่าฝืนกฎหมายต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การหลบเลี่ยงกฎหมายจึงปรากฏเรื่อยมาจนได้มีผู้เขียนจดหมายไปฟ้องร้องแก่งาน สื่อพิมพ์ว่าโรงสีข้าวบางแห่งในกรุงเทพฯ ใช้กรรมกรชาวจีนชนชั้นต่ำเปลือกทั้งสิ้น

นอกจากกฎหมายฉบับนี้แล้วไม่ปรากฏว่ามีการตรากฎหมายใด ๆ ขึ้นเพื่อที่จะพิจารณากิจการอุตสาหกรรมโดยตรงอีก การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงนี้จึงมีแต่ การออกกฎหมายเพื่อวางแนวทางสำหรับให้รัฐบาลเข้าควบคุมอุตสาหกรรมที่มีอยู่ใน เวลานั้นและเวลาต่อไปเท่านั้น แต่การบังคับใช้กฎหมายยังไม่ได้เป็นไปโดยเข้มงวด เพราะมีปัญหาที่แก้ไม่ได้แล้วข้างต้น

ต่อมาการอุบัติขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มี ผลสะท้อนให้เกิดการขาดแคลนสินค้าขึ้นในประเทศไทย สิ่งนี้เองเป็นสัญญาณเตือน ภัยให้รัฐบาลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างจริงจังและเร่ง ก้าว รัฐบาลจึงได้เริ่มวางโครงการสร้างอุตสาหกรรมของชาติเพื่อผลิตเครื่องอุป โภคที่จำเป็นเตรียมไว้ในประเทศ ด้วยเหตุนี้งานพัฒนาอุตสาหกรรมจึงขยายตัวอย่าง รวดเร็ว ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลยกฐานะกองอุตสาหกรรมขึ้นเป็น กรมอุตสาหกรรมเพื่อขยายการทำงานออกไปถึงการแนะนำส่งเสริมอุตสาหกรรมประ เภทโรงงานแก่ประชาชนด้วย^๒ และในปีเดียวกันนี้รัฐบาลก็ได้จัดทำโครงการ อุตสาหกรรมแห่งชาติ อันเป็นการวางแผนสร้างและส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้ง อุตสาหกรรมประเภทโรงงาน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมในครอบครัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ "กรรมกรชนชั้นต่ำ", ไทยใหม่ (๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒) : ๘

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, วันกระทรวงอุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม

๒๔๘๔ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔๘๔), หน้า ๑ - ๒.

ครัวไว้เป็นชั้น ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ของประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นแผนพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมของประเทศไทยฉบับแรก แม้ว่ารัฐบาลจะไม่ได้มีคำสั่งให้นำออกใช้แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ดำเนินไปตามแนวทางที่เสนอไว้ในโครงการทั้งสิ้น^๑

ปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ หลังจากไทยได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายอักษะแล้ว สถานการณ์ในประเทศคับขันยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างการอุตสาหกรรมของชาติให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย เพื่อให้สามารถรับมือกับความขาดแคลนต่างๆ และสนองความต้องการของประเทศในยามคับขันได้ รัฐบาลอันมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พุทธศักราช ๒๔๘๕ จัดตั้งกระทรวงอุตสาหกรรมขึ้น เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยนำเอาหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีช่้ายงานเกี่ยวข้องกับกิจการอุตสาหกรรมมารวมไว้ในสังกัดกระทรวงเดียวกัน โอนกรมวิทยาศาสตร์และกรมโลหกิจ จากกระทรวงการเศรษฐกิจมารวมกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นใหม่ เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ^๒ ความรับผิดชอบเบื้องต้นของกระทรวงอุตสาหกรรม คือ การตั้ง และบริหารโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐ ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัวซึ่งมีอยู่แล้วภายในประเทศ และการวิเคราะห์วิจัยในด้านวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมก็อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของกระทรวงอุตสาหกรรมด้วย^๓ นอกจากนี้เพื่อให้เกิดผลที่แน่นอนขึ้นรัฐบาลจึงได้เข้าควบคุมการผลิตสิ่งอื่นที่

^๑กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปีกระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๑ - ๑๒.

^๒สอาด หงษ์ยนต์, การอุตสาหกรรมของประเทศไทย, หน้า ๑๘.

^๓วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, เศรษฐกิจอุตสาหกรรม, หน้า ๑๐๔ - ๑๐๕.

พิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อประเทศชาติ^๑ นยามสงครามทุกชนิด โดยจัดตั้ง คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการขึ้นเป็นตัวแทนปฏิบัติงานประสานกับกระทรวง อุตสาหกรรม^๒ ดังนี้

๑. คณะกรรมการสร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติ (ส.อ.ช.)

คณะกรรมการคณะนี้เป็นคณะใหญ่ ทำหน้าที่พิจารณาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้กระบวนการผลิตสามารถผลิตสินค้าได้เพียงพอกับความต้องการของประเทศไทย ในขณะนั้น คณะกรรมการชุดนี้มี นายพลอากาศตรี มณี มหาสันตะ เวชยันตวังสฤษดิ์ เป็นประธานกรรมการ

นายประสพ พ. สุขุม เป็นรองประธานกรรมการ^๒

๒. คณะกรรมการจัดดำเนินการ อุตสาหกรรม (จ.ค.อ.)

ทำหน้าที่ส่งเสริม ประสาน ควบคุม และจัดดำเนินการ อุตสาหกรรม ประเทศ^๓ ประกอบด้วย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นประธานกรรมการ

นายพลอากาศตรีเจียม อ. โกมลมิศร์ เป็นรองประธานกรรมการ

และ นายพลอากาศตรี มณี ม. เวชยันตวังสฤษดิ์

นายพลตรีจรูญ ร. เสรีเวียงฤทธิ์

นายพันตรีดวง อภัยวงศ์ เป็นกรรมการและที่ปรึกษา^๔

^๑กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปีกระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๖.

^๒ "ตั้งกรรมการสร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติ", นิกร (๑๕ มีนาคม ๒๔๘๕)

: ๑

^๓ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๕ โรงงานไม้ซีกไฟ

^๔ "ตั้งกรรมการดำเนินงานอุตสาหกรรม", นิกร - ไทยเสรี

(๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) : ๓

๓. คณะกรรมการอุตสาหกรรมเคมี

ทำหน้าที่ค้นคว้าหาวัตถุดิบที่มีในประเทศมาใช้ทดแทนวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการอุตสาหกรรมบางอย่างซึ่งไม่มีในประเทศ

๔. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมถลุงเหล็กและทำเหล็กกล้า
๕. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมน้ำตาล
๖. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา
๗. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมถักนุ่งเท้าและเสื่อ
๘. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนังอื่น ๆ
๙. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมหมวก
๑๐. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้ขีดไฟ
๑๑. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมสบู่
๑๒. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหาร
๑๓. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมเนื้อ
๑๔. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมแป้ง
๑๕. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมผัก
๑๖. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ
๑๗. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารนม
๑๘. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมเครื่องคัม
๑๙. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมสุราและแอลกอฮอล์
๒๐. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมน้ำมันพืช
๒๑. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมโลหะไม่มีเหล็กผสม

"สำรวจคพบโลหะใหม่ ๆ หลายชนิด", ศรีกรุง (๒๔ พฤศจิกายน

๒๒. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมดงคิบุก
๒๓. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมกระป๋องและขวด
๒๔. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่อผ้าแพร
๒๕. คณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมจัดทำสินค้าயางคิบบ
๒๖. คณะกรรมการส่งเสริมการออกแบบโรงงานอุตสาหกรรม
๒๗. คณะกรรมการจัดงานประกวดฝีมือหัตถกรรม ประดิษฐ์สิ่งของด้วยไม้ไผ่และดิน
๒๘. คณะกรรมการตามระเบียบการให้รางวัลแก่ผู้คิดค้นหรือประดิษฐ์ของใหม่ขึ้นใช้ราชการ
๒๙. คณะกรรมการริเริ่มและอำนวยการโรงเลื่อยของทางราชการ
๓๐. คณะกรรมการพิจารณาจัดหาหรือสร้างวัตถุเครื่องใช้เพื่อทำโซดาไฟ
- คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการเหล่านี้ทำหน้าที่ประสานงานกับกระทรวงอุตสาหกรรม และในคณะกรรมการทุกคณะจะต้องมีผู้แทนของหน่วยราชการในกระทรวงการอุตสาหกรรมรวมเป็นกรรมการ หรือทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการอยู่ด้วย เมื่อกรรมการได้พิจารณาว่าสมควรจะส่งเสริมหรือดำเนินการสถานใด ก็มอบมตินั้น ๆ ให้กระทรวงการอุตสาหกรรมรับมาปฏิบัติการต่อไป

ก. การตั้งอุตสาหกรรมแบบรัฐวิสาหกิจ

หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ไม่นานนักได้ประกาศว่า รัฐบาลจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทย

กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๕ - ๑๖.

เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วให้ได้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2^๑ เพราะรัฐบาลชุดนี้มีความมั่นใจว่าเมื่อรัฐบาลเริ่มต้นรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างจริงจังแล้ว อุตสาหกรรมในประเทศไทยจะเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วแน่นอน เพราะนอกจากอุตสาหกรรมที่รัฐจัดตั้งและส่งเสริมให้ประชาชนทำขึ้นแล้วยังมีโรงงานอีกหลายประเภทที่รัฐบาลชุดนี้ให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครอง โดยเฉพาะการกำหนดภาษีขาเข้าสูงขึ้นเพื่อให้การคุ้มครองแก่สินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ เช่น น้ำตาล สุรา และสินค้าสำเร็จรูปที่จำเป็นต่อการครองชีพ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ทว่าจากการสำรวจสถิติโรงงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในเขตพระนคร ธนบุรี พ.ศ. ๒๔๘๔ ปรากฏว่า นอกจากโรงสีข้าว โรงเลื่อยจักร และโรงน้ำแข็งแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ มีอยู่น้อยมากทั้งประเภท และจำนวน

ตารางที่ ๒๖

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพระนคร ธนบุรี พ.ศ. ๒๔๘๔

ประเภทของโรงงาน	จำนวนโรงงาน
โรงงานทำอาหารกระป๋องและบรรจุขวด	๒๑
โรงงานฟอกหนัง	๓๒
โรงงานยาสีฟัน	๓

^๑ Chirayu Israngkun, "Manufacturing in Thailand,

ประเภทของโรงงาน	จำนวนโรงงาน
โรงงานแปรงสีฟัน	๒
โรงงานทำเครื่องเคลือบดินเผา	๑
โรงงานไม้ขีดไฟ	๔
โรงงานสบู่	๓
โรงงานบุหรี่ซิการ์เรต	๒
โรงงานทำเครื่องจักรและอุปกรณ์	๒๐
โรงงานทำสิ่งของควายโลหะ	๗๘
โรงกลึงโลหะ	๑๕๐
โรงหล่อโลหะ	๕๗

ที่มา กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, ๒๕๑๐), หน้า ๗ - ๘.

ดังนั้นสภาพอุตสาหกรรมของประเทศขณะนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะผลักดันให้ประเทศไทยกลายเป็นมหาอำนาจ หรือพึ่งพาตนเองตามความต้องการของท่านผู้นำซึ่งกำลังเร่งสร้างชาติทุก ๆ ด้าน โดยอาศัยลัทธิชาตินิยม และกลไกทางการเม็องอื่น ๆ ผลักดันกระบวนการดำเนินงานทางเศรษฐกิจได้ การดำเนินงานพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะแรก ๆ ที่รัฐบาลเข้าบริหารประเทศจึงทำได้ไม่กว้างขวางหรือรวดเร็วนัก แต่ต่อมาทันทีที่ประเทศไทยประกาศตัวเข้าร่วมสงครามปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ภาวะทางการค้าได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วัตถุดิบซึ่งเป็นสินค้าออกจากประเทศไทยยังคงมีปริมาณมาก แต่ปริมาณสินค้าขาเข้ากลับลดลงเรื่อย ๆ อย่างเห็นได้ชัด ภายในเวลา ๑ ปีต่อมา คือในไตรมาสสุดท้ายของปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ประเทศไทยเริ่มขาดดุลการค้าเรื่อยมา (ดูรายละเอียดจากตารางทางแนบมา

สามเดือนแห่งความร่วมมือต่าง ๆ ของการค้าภายนอก) ภัยเหตุนี้เองการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภายในประเทศซึ่งมีกำลังผลิตน้อย และประเภทของอุตสาหกรรมที่ผลิตได้จำกัดอยู่แล้วจึงไม่อาจจะผลิตให้เพียงพอสนองกับความต้องการของประชาชน ภาวะขาดแคลนข้าวของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคจากต่างประเทศจึงกระจายตัวออกไปมากขึ้นเป็นลำดับ และเพิ่มจำนวนชนิดของสินค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐบาลได้ขจัดปัญหาอันน่ากังวลกล่าวโดยอาศัยแนวปฏิบัติของลัทธิฟาสซิสต์ที่รับเข้ามาทางญี่ปุ่น โดยได้เร่งสร้างโรงงานอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการวิสาหกิจของรัฐบาลเพิ่มมากมายทั้งก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ และทั้งสืบเนื่องมาแต่ลัทธิชาตินิยมซึ่งรัฐบาลปฏิบัติอยู่ในขณะนั้นด้วย เพราะกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สำคัญในประเทศยังคงเป็นของชาวต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องเข้ามาแทรกแซงกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนในขณะนั้นมากกว่าสมัยใด ๆ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๗

แนวโน้มรายสามเดือนแห่งความร่วมมือกัน ๆ ของการค้าภายนอก

ไตรมาส	สินค้าเข้า	สินค้าขาออก	อัตราส่วน ขาออก ต่อขาเข้า	ขาออกมากกว่าขาเข้า	รวมขาออก และขาเข้า	ส่วนเฉลี่ยรายวัน	
						ขาเข้า	ขาออก
พ.ศ. ๒๔๔๒	บาท	บาท	%	บาท	บาท	บาท	บาท
ไตรมาสที่ ๑	๓๑๓๖๖๐๐๐	๔๖๕๕๘๐๐๐	๑๔๘	๑๕๒๓๓๓๐๐๐	๗๗๘๘๕๐๐๐	๓๔๔๒๔๒	๕๑๑๖๓๗
ที่ ๒	๕๑๗๕๖๐๐๐	๕๓๓๗๖๐๐๐	๕๘	๓๘๓๘๐๐๐๐	๑๔๕๑๓๒๐๐๐	๕๘๗๓๔๘	๕๘๐๑๗๔
ที่ ๓	๓๐๔๑๗๐๐๐	๕๗๑๖๔๐๐๐	๑๘๘	๒๖๗๔๗๐๐๐	๘๗๕๘๑๐๐๐	๓๓๐๖๒๓๐	๖๒๑๓๔๘
ที่ ๔	๔๑๑๐๕๐๐๐	๕๘๕๕๔๐๐๐	๑๔๕	๑๘๓๔๘๐๐๐	๑๐๐๕๕๘๐๐๐	๔๕๑๗๐๓	๖๕๓๓๔๑
พ.ศ. ๒๔๔๓							
ไตรมาสที่ ๑	๓๔๕๐๘๐๐๐	๖๐๗๕๑๐๐๐	๑๗๕	๒๕๗๓๓๐๐๐	๙๔๗๕๘๐๐๐	๓๗๘๒๓๐๘	๖๖๒๐๘๘
ที่ ๒	๔๐๘๘๒๐๐๐	๖๕๗๕๖๐๐๐	๑๖๑	๒๔๘๗๔๐๐๐	๑๐๖๖๓๘๐๐๐	๔๔๔๓๗๐	๗๑๔๗๓๘
ที่ ๓	๔๘๘๕๘๐๐๐	๕๘๘๓๔๐๐๐	๑๒๒	๑๐๘๗๕๐๐๐	๑๐๘๖๘๓๐๐๐	๕๓๑๐๗๖	๖๕๐๓๗๐
พ.ศ. ๒๔๔๔							
ไตรมาสที่ ๑	๓๙๑๘๖๐๐๐	๗๘๓๑๐๐๐๐	๒๐๐	๓๙๑๑๔๐๐๐	๑๑๗๕๐๖๐๐๐	๔๓๕๕๑๑	๘๗๐๑๑๑
ที่ ๒	๔๐๖๗๔๐๐๐	๖๖๑๘๘๐๐๐	๑๖๓	๒๕๕๕๒๔๐๐๐	๑๐๖๘๗๒๐๐๐	๔๖๖๘๖๗	๗๒๗๔๕๑
ที่ ๓	๔๔๔๗๘๐๐๐	๘๐๓๙๑๐๐๐	๒๐๓	๔๕๘๑๔๐๐๐	๑๓๔๘๗๐๐๐๐	๔๘๓๔๕๗	๑๘๒๕๒๒
ที่ ๔	๔๔๔๘๑๐๐๐	๕๕๑๘๓๐๐๐	๑๒๔	๑๐๖๘๒๐๐๐	๘๘๖๘๔๐๐๐	๔๘๓๕๘๘	๕๘๘๘๑๕
พ.ศ. ๒๔๔๕							
ไตรมาสที่ ๑	๗๗๖๘๐๐๐	๒๒๖๐๑๐๐๐	๓๑๗	๑๖๘๓๓๐๐๐	๓๒๓๖๘๐๐๐	๘๖๓๑๑	๒๓๗๓๓๔
ที่ ๒	๑๗๘๔๐๐๐๐	๓๙๒๕๔๐๐๐	๒๒๐	๒๑๔๑๔๐๐๐	๕๗๐๘๔๐๐๐	๑๘๖๐๔๔	๔๓๑๓๖๓
ที่ ๓	๓๘๘๕๗๐๐๐	๕๔๒๑๒๐๐๐	๑๓๘	๑๕๒๒๕๐๐๐	๘๓๑๖๘๐๐๐	๔๒๓๔๖๖	๕๘๘๒๖๑
ที่ ๔	๓๖๒๓๖๐๐๐	๑๘๖๔๐๐๐๐	๕๑	๑๖๕๘๖๐๐๐	๕๕๘๗๖๐๐๐	๓๘๓๘๗๐	๒๑๓๗๗๘

ไตรมาส	สินค้าเข้า	สินค้าขาออก	อัตราส่วน ขาออก ต่อขาเข้า	ขาออกมากกว่า ขาเข้า	รวมขาออก และขาเข้า	ส่วนเฉลี่ยรายวัน	
						ขาเข้า	ขาออก
พ.ศ. ๒๔๘๖							
ไตรมาสที่ ๑	๓๑๓๗๖๐๐๐	๑๘๔๘๕๐๐๐	๖๒	๑๑๘๘๓๐๐๐	๕๐๘๕๓๐๐๐	๓๔๘๕๓๘	๒๑๖๕๐๐
ที่ ๒	๕๕๑๐๓๐๐๐	๓๒๒๑๓๐๐๐	๕๓	๒๒๘๘๙๐๐๐	๘๗๓๒๕๐๐๐	๖๐๕๕๓๑	๒๙๐๐๓๓
ที่ ๓	๖๘๕๙๓๐๐๐	๒๖๓๔๘๐๐๐	๓๘	๔๑๘๕๕๐๐๐	๙๕๕๓๑๐๐๐	๓๘๕๕๓๖	๓๘๐๓๓๘
ที่ ๔	๔๗๖๘๘๐๐๐	๓๓๓๘๙๐๐๐	๗๐	๑๐๓๙๐๐๐๐	๘๘๘๖๘๐๐๐	๕๑๘๓๕๘	๖๐๕๒๐๓
พ.ศ. ๒๔๘๗							
ไตรมาสที่ ๑	๓๘๖๖๐๐๐๐	๒๔๔๗๘๐๐๐	๖๒	๑๕๑๘๑๐๐๐	๖๔๑๓๘๐๐๐	๓๓๕๘๒๘	๒๖๘๐๐๐
ที่ ๒	๔๑๕๖๘๐๐๐	๑๓๓๕๕๐๐๐	๓๑	๒๘๒๔๑๐๐๐	๕๘๓๕๑๐๐๐	๕๕๓๐๘๘	๑๘๕๑๑๐
ที่ ๓	๓๘๑๒๘๐๐๐	๒๘๘๑๘๐๐๐	๗๖	๘๓๑๑๐๐๐	๖๓๘๔๓๐๐๐	๔๑๔๔๖๖	๓๒๔๑๐๘
ที่ ๔	๓๗๓๘๘๐๐๐	๒๒๑๑๘๐๐๐	๕๙	๑๕๑๐๔๐๐๐	๕๘๔๗๕๐๐๐	๖๐๕๓๑๕	๒๔๑๑๔๑

ที่มา กองประมวลสถิติพยากรณ์, สถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย ประจำปี
ที่ ๒๑ พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๘๗ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๔๘๓), หน้า ๑๕๗.

รัฐบาลได้ยึดโรงงานที่ดำเนินการอยู่ทั้งของเอกชนไทยและต่างประเทศ
ที่เกี่ยวข้อง หรือมีผลกับความสงบมั่นคงทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะโรงงาน
ที่มีความสำคัญในค่านุเคราะห์ปรองมอด หรือโรงงานที่เกี่ยวข้องกับสงครามในทางอื่น ๆ มา
ดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการควบคุม และผลิตยุทธปัจจัยสำหรับกองทัพ นอกจากนี้
เหตุผลด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วรัฐบาลยังตระหนักดีว่ารัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรม
ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมโครงสร้างตลาด การตั้งราคาที่ยุติธรรม รวม

ตลอดไปถึงการเป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะแสวงหารายได้ซึ่งจะมีผลสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐบาล และประเทศในทางอ้อมอีกด้วย เหตุผลเหล่านี้ทำให้วัตถุประสงค์ของการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐบาลแต่ละแห่งผิดแผกไปจากในระยะแรก คือ คำเนิงานในลักษณะรวบรวมสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคชนิดนั้น ๆ ขึ้นในประเทศ รวมทั้งการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐในประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แม้กระทั่งโรงงานทำไส้กรอก โรงงานขายถ่าน โรงงานฟอกหนัง

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมและดำเนินอุตสาหกรรมซึ่งเป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลนี้ เมื่อดำเนินมาได้ระยะหนึ่งก็ต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย อุปสรรคสำคัญคือ การขาดแคลนวัตถุดิบ และการคมนาคมขนส่งติดขัดต้องหยุดลงเกือบหมดเนื่องจากความรุนแรงของสงคราม ประกอบกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองมีเวลาน้อย เพราะต้องมุ่งและทุ่มเทเวลาให้กับการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองยามสงครามเป็นสำคัญ จึงไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ทางเศรษฐกิจหรือนำการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติได้

อุตสาหกรรมยาสูบ

ประเทศไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีโรงงานยาสูบของเอกชนเปิดดำเนินการผลิตหรืออยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น โรงงานบุหรืของชาวกรีกที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๒^๒ และเปิดดำเนินการผลิตเรื่อยมาแม้ภายหลังที่รัฐบาลคณะราษฎรชุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์, รายงานการสัมมนาเรื่อง
ปศุสัตว์วิสาหกิจไทย, หน้า ก. ๔๓

^๒ สอาด หงษ์ยนต์, การอุตสาหกรรมของประเทศไทย, หน้า ๑๐.

ต่าง ๆ เข้าบริหารประเทศแล้ว

อุตสาหกรรมยาสูบของชาวต่างประเทศเริ่มได้รับความกระทบกระเทือนเมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายที่จะผูกขาดอุตสาหกรรมประเภนี้เป็นของรัฐ และเริ่มแทรกแซงเข้าไปดำเนินการแข่งขันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นต้นมา โดยการซื้อโรงงานของห้างหุ้นส่วนบูรพาพยาบาล จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ ณ สะพานเหลือง มาดำเนินการในความควบคุมของกรมสรรพสามิต ผลิตภัณฑ์สูบแหลมทอง ซึ่งเป็นบุหรี่ต่างประเทศออกจำหน่าย แต่โรงงานก็ต้องประสบปัญหาเรื่องใบยาเวอร์ยี่เนี่ยในประเทศถูกบริษัทบุหรี่ต่างประเทศผูกขาดทั้งสิ้น โดยวิธีการออกทุนให้กสิกรปลูกแล้วนำมาขายแก่บริษัทแต่ผู้เดียวในภายหลัง โรงงานบุหรี่ของกรมสรรพสามิตจึงต้องใช้ใบยาของกาดูจันบุรี และเพชรบูรณ์ ซึ่งมีคุณภาพไม่ดี มีรสขมเกินไป บุหรี่ที่ผลิตได้จึงไม่เป็นที่นิยมของประชาชนมากนัก รัฐบาลจึงต้องเริ่มนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกใบยาสูบพันธุ์เวอร์ยี่เนี่ยอย่างเร่งรีบโดยรัฐบาลเป็นผู้เริ่มปลูกขึ้นก่อนในพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขงเป็นแห่งแรก^๒ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็พยายามส่งเสริมการปลูกให้ขยายไปยังท้องที่อื่น ๆ ที่เหมาะสมอีกหลายแห่งซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างมากในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และสุโขทัย^๓

^๑ เชาวน์ เรียงสุวรรณ, การจัดองค์การรัฐวิสาหกิจ ๒๕๑๓ (พระนคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การซื้อและการขาย, ๒๕๑๓), หน้า ๑๑๖.

^๒ "บุหรี่ชนิดใหม่เส้นเหลืองมวนด้วยยาสูบพันธุ์เวอร์ยี่เนี่ย", ไทยใหม่

(๑๑ กรกฎาคม ๒๔๘๓) : ๓, ๒๓

^๓ "ยาสูบพันธุ์เวอร์ยี่เนี่ยจำหน่ายในเร็ว ๆ นี้", ไทยใหม่ (๘ สิงหาคม ๒๔๘๓) : ๒

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๔ รัฐบาลได้อำนาจโรงงานบุหรี่ของบริษัททวางฮก และ บริษัทฮอฟฟ์สัน เพิ่มขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตามก็เป็นเพียงการที่รัฐบาลเข้าไปทำการผลิตแข่งขันเท่านั้น การแทรกแซงเพื่อผูกขาดอุตสาหกรรมประเภทนี้อย่างเต็มที่ของ รัฐบาลได้เกิดขึ้นหลังจากฝ่ายรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติยาสูบ พุทธศักราช ๒๔๕๔ ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินการผูกขาดการผลิต และขายยาสูบ ในประเทศ รัฐบาลจึงได้เปิดการเจรจาเกี่ยวกับโรงงานผลิตบุหรี่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยขณะนั้น คือ บริษัทบริติช-อเมริกันยาสูบ จำกัด (British American Tobacco Limited) เพื่อโอนมาเป็นของรัฐทันที หลังจากการเจรจาของทั้ง ๒ ฝ่ายประสบ ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนเงินค่าชดเชย ซึ่งทำให้การเจรจายืดเยื้อมาเป็นเวลานาน ในที่สุดทางบริษัทก็ยอมรับตามข้อเสนอของรัฐบาลไทย รัฐบาลจึงได้จ่ายเงินจากกระทรวง การคลัง ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาทมาจ่ายทดแทนให้แก่บริษัท นอกจากนั้นโรงงานผลิตบุหรี่ รายอื่น ๆ ทุกแห่งก็ถูกรัฐบาลซื้อกิจการในราคาถูกแล้วโอนไปเป็นของรัฐทั้งสิ้น ต่อ มากรมสรรพสามิตจึงรวมโรงงานบุหรี่ทั้งหมดเข้าด้วยกัน ตั้งเป็นโรงงานชื่อว่า โรงงานยาสูบกรมสรรพสามิต ทำการผลิต สั่งซื้อ และจำหน่ายบุหรี่ ยาสูบ และ อุปกรณ์ยาสูบอื่น ๆ ในกรณีนี้โรงงานได้จัดหาวัสดุ และจักรกลต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามาเพื่อผลิตยาสูบในประเทศให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของ ประชาชน นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดการปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย

^๑ เขวง เรียงสุวรรณ, การจัดองค์การของรัฐวิสาหกิจ, หน้า ๑๑๖.

^๒ "พระราชบัญญัติยาสูบ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๕๔, ราชกิจจานุเบกษา ๕๕(๑๔ ตุลาคม ๒๔๕๔) : ๑๓๓๓

^๓ James C. Ingram, Economic Change in Thailand Since 1850, p. 137.

^๔ เขวง เรียงสุวรรณ, การจัดองค์การของรัฐวิสาหกิจ, หน้า ๑๑๖.

หรือพันธุ์อื่น ๆ ที่เหมาะสมขึ้นในประเทศไทย และยังอนุญาตให้เอกชนรายย่อยทำการรวมศูนย์เองอยู่บ้างภายใต้การควบคุมของรัฐบาลให้มีปริมาณมากเกินสมควรจนทำให้ยาสูบราคาตกต่ำ

การดำเนินงานของโรงงานยาสูบกรมสรรพสามิตในระยะแรกปรากฏว่าประสบปัญหาอย่างมาก เพราะนอกจากประชาชนจะไม่นิยมบุหรี่ของรัฐบาลแล้ว โรงงานยังขาดความชำนาญในการผลิตและการใช้วัสดุอุปกรณ์อีกด้วย นอกจากนี้ใบยาสูบพันธุ์เวอร์ยีเนียที่เคยสั่งซื้อจากต่างประเทศปีละหลายล้านกิโลกรัมก็ขาดแคลนลง ใบยาที่ผลิตได้ในประเทศประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ กิโลกรัมจึงไม่เพียงพอกับปริมาณที่โรงงานต้องการประมาณปีละ ๔,๐๐๐,๐๐๐ กิโลกรัม^๒ ด้วยเหตุนี้อาชีพลูกยาสูบที่รัฐบาลส่งเสริมมาตั้งแต่ต้นจึงถูกเร่งรัดเพื่อชักจูงให้ประชาชนนิยมปลูกมากขึ้นกว่าที่ผ่านมาเฉพาะอย่างยิ่งยาสูบพันธุ์เวอร์ยีเนีย โดยผ่านทางกระทรวงเกษตร ซึ่งเป็นผู้กำหนดให้ยาสูบเป็นพืชที่รัฐบาลส่งเสริมให้ปลูกโดยไม่จำกัดพื้นที่ เมล็ดพันธุ์ทางการจะส่งไปแจกจ่ายให้ และใบยาที่บ่มแล้วโรงงานยาสูบจะซื้อด้วยราคาที่สูงกว่าเดิม^๓ แต่อุตสาหกรรมยาสูบของรัฐบาลก็ยังก้าวหน้าไปด้วยความเชื่องช้า เพราะขณะนั้นประเทศไทยต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ หลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยของสงครามจึงทำให้กิจการต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน และรัฐบาลต้องประสบปัญหายุ่งยากมากกว่าในยามปกติ ถึงแม้ว่าภายหลังจะได้มีการตั้งกระทรวงอุตสาหกรรมขึ้น และได้โอน

^๑ อุทัย สิ้นธุสาร, "ธุรกิจของรัฐ", หน้า ๒๘.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๔/๒๔๔๔ (สามัญ) สมัย

ที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๔, หน้า ๒๗๗.

^๓ "แนะนำให้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์ยีเนีย", นิกร (๓ กรกฎาคม ๒๔๔๕)

โรงงานยาสูบไปขึ้นกับกระทรวงนี้^๑ แต่กิจการก็ไม่ก้าวหน้าขึ้น ดังนั้นในเวลาไม่ถึง ๑ ปีรัฐบาลจึงได้โอนโรงงานยาสูบกลับมาให้กรมสรรพสามิตดำเนินการอีกใน พ.ศ. ๒๔๔๖ และตั้งโรงงานยาสูบของรัฐขึ้นอีกแห่งหนึ่ง คือ โรงงานยาสูบของสำนักงานกลางบริษัทจังหวัด เพื่อผลิตบุหรี่ประเภทต่าง ๆ เช่น บุหรี่ซิการ์ ซึ่งใช้ใบยาที่สั่งซื้อโดยตรงจากเกาะสุมาตรา ยาบรจุกล่อง ยามวนเอง (ด้วยกระดาษ) และบุหรี่อื่น ๆ ที่ผลิตด้วยวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น กาบหมาก กลีบบัว และใบตอง บริษัทจังหวัดต่าง ๆ ได้เพิ่มการผลิตยาสูบมากขึ้น โดยการส่งเสริมให้ประชาชนในจังหวัดของตน และจังหวัดใกล้เคียงปลูกยาสูบให้มากขึ้น และยังสามารถตั้งโรงบ่มใบยาขึ้นเองภายในเขตจังหวัดด้วย ต่อมาไม่นานกิจการยาสูบของบริษัทจังหวัดต่าง ๆ จึงเป็นกิจการที่ทำรายได้ให้แก่รัฐเป็นจำนวนมาก เช่น ในปี ๒๔๔๖ ที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำหน่ายแสดมบ่ยาสูบได้ถึง ๔,๓๕๕ บาท ๔๐ สตางค์ เป็นต้น^๓

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๖ รัฐบาลประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติยาสูบฉบับเก่า และประกาศใช้พระราชบัญญัติยาสูบฉบับใหม่ เพื่อขยายการผูกขาดผลิตบุหรี่ของรัฐบาลให้รัดกุมขึ้น สินค้ายาสูบประเภทต่าง ๆ ตลอดจนยาแดงก็ไ้ตั้งกมิให้ชาวต่างชาติทำการผลิตโดยเด็ดขาด^๔ พร้อมกันนั้นเพื่อป้องกันการขาดแคลนยาสูบ เนื่องจากปริมาณที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งโรงงานยาสูบขึ้น

^๑ เขวง เรียงสุวรรณ, การจัดองค์การรัฐวิสาหกิจ, หน้า ๑๑๖.

^๒ "ความก้าวหน้าของโรงงานยาสูบไทย", สรีรัง (๖ มีนาคม ๒๔๔๖)

: ๓

^๓ "ส่งเสริมการปลูกยาสูบพันธ์เวอร์บีเนียที่หนองคาย", สรีรัง

(๑๔ ตุลาคม ๒๔๔๖) : ๓

^๔ กรมสรรพสามิต, ประวัติกรมสรรพสามิต ที่ระลึกครบรอบ ๓๐ ปี

(พระนคร : โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต, ๒๕๐๖), หน้า ๔.

ใหม่อีกแห่งหนึ่งที่เชิงสะพานพุทธยอดฟ้า เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๔๖^๑ อย่างไรก็ตาม หลังสงครามโลกยุติลงรัฐบาลชุดต่อมาได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากบริษัทบริติช - อเมริกัน จำกัด ให้มาร่วมปรับปรุงโรงงานยาสูบไทยอีกครั้ง

อุตสาหกรรมกระดาษ

นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมกระดาษนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อยังมียศเป็นพันเอกหลวงพิบูลสงคราม และดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด จากการที่รัฐบาลขณะนั้นเห็นว่า โรงงานกระดาษของรัฐบาลที่สามเสนซึ่งสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ ยังผลิตกระดาษได้น้อยมาก ไม่พอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ถึงแม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงครั้งล่าสุดเมื่อประสบปัญหากระดาษจากต่างประเทศมีราคาสูงมาก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๖๗ แล้วแต่โรงงานก็ยังผลิตไม่เพียงพออยู่นั่นเอง และหลังจากนั้นก็ยังไม่เคยมีการปรับปรุงครั้งใด ๆ อีกเลย ฉะนั้นประสิทธิภาพในการผลิตของโรงงานจึงต่ำลงตลอดมา แม้โรงงานจะทำงานตลอด ๒๔ ชั่วโมงก็ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้เจ้ากรมแผนที่ทหารบก (พลตรี พระรณรัฐวิภาคกิจ) พิจารณาจัดสร้างโรงงานกระดาษขึ้นอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี เพราะเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยวัตถุดิบ เช่น ไม้ไผ่ ไม้รวก และไม้เบญจพรรณเนื้ออ่อนที่ใช้ทำเยื่อกระดาษ เป็นโรงงานขนาดใหญ่ และใช้เครื่องจักรทันสมัยกว่าโรงงานกระดาษสามเสน ใช้ทุนทั้งสิ้น ๒ ล้านบาทเศษ หลังจากใช้เวลาสร้างอยู่ประมาณ ๔ ปี โรงงานกระดาษของรัฐบาลที่กาญจนบุรีก็

^๑"โรงงานยาสูบใหม่มีคนงานร่วมพันคน", สตรีกรง (๒๑ มีนาคม

สร้างเสร็จเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑^๑ ผลิตกระดาษเขียนและกระดาษพิมพ์
ได้ถึงวันละ ๑๐ ตัน

พอลงสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม โรงงานกระดาษทั้ง ๒ ของ
รัฐจึงทำหน้าที่ผลิตกระดาษชนิดต่าง ๆ โดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศ และค้ากระ
ดาษระหว่างประเทศ ตามนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย
และป้องกันเงินของชาติรั่วไหลจากการซื้อกระดาษต่างประเทศ^๒ แต่การดำเนินงาน
ของโรงงานใหม่นี้ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผลิตที่ได้ไม่แน่นอน และโรงงาน
ประสบความขาดทุน ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ โรงงานกระดาษทั้ง ๒ แห่งจึงถูกโอนมา
เป็นของกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเพิ่งตั้งขึ้น พร้อมกันนั้นก็ได้เพิ่มทุน^๓ ใหม่อีกจำนวน
หนึ่ง ระหว่างนี้โรงงานกระดาษทั้ง ๒ มีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นแหล่งใหญ่
ในการผลิตกระดาษให้หน่วยราชการและประชาชนใช้ตลอดเวลาที่มีสงคราม และ
พิมพ์เอกสารสำคัญเพื่อใช้ในการเก็บภาษีด้วย

แต่ในเวลาต่อมาโรงงานกระดาษสามเสนก็ประสบภัยจากการโจมตีทาง
อากาศต้องหยุดการผลิตลง โรงงานกระดาษกาญจนบุรีจึงต้องทำงานหนักมากขึ้น
เป็นทวีคูณ เพื่อชดเชยส่วนที่ขาดไปจากโรงงานสามเสน และเพื่อสนองความขาด
แคลนยามสงคราม ประสิทธิภาพของเครื่องจักรที่ดูการใช้งานอย่างหนักจึงเสื่อมลง
อย่างรวดเร็ว ปัญหาการปรับปรุงเครื่องจักรให้คืนสภาพเดิมจึงต้องใช้ทุนมากและ
ปัญหาสำคัญยิ่งของอุตสาหกรรมกระดาษในขณะนั้น การพยายามผลิตเพื่อใช้ในราช
การและเอกชนอย่างพอเพียงจึงไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายได้ และนอกจากนี้รัฐ
บาลยังกำหนดราคาให้โรงงานขายกระดาษที่ผลิตได้ในราคาสูงกว่าต้นทุนเพื่อตรึง

^๑ กุทัย สีนุสาร, "ธุรกิจของรัฐ", หน้า ๑๑๘ - ๑๑๙.

ราคากระดาษอีกด้วย ดังนั้นนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมากิจการของโรงงานกระดาษจึงขาดทุนทุกปี ๆ ละ ๓ แสนถึง ๑ ล้านบาทตลอดมา^๑

อุตสาหกรรมทอผ้า

การทอผ้าซึ่งเป็นอุตสาหกรรมพื้นบ้านตลอดเวลามานั้นได้ถูกบุกเบิกพัฒนาขึ้นเป็นอุตสาหกรรมขึ้นโรงงาน คือ เป็นโรงงานอุตสาหกรรมเส้นใยและทอผ้าแห่งแรกในประเทศไทยโดยกองทัพบก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ด้วยความตั้งใจที่จะให้เกิดประโยชน์และเป็นการเตรียมพร้อมทางการทหาร^๒

ตลอดสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีโรงงานทอผ้ายังคงถือแนวนโยบายเอกราชของรัฐบาลชุกเกา รัฐบาลได้ตั้งและขยายโรงงานทอผ้าขึ้นอีกหลายแห่ง เพื่อที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีความหวังว่าในเวลาไม่นานโรงงานทอผ้าในประเทศจะมีการผลิตในระดับที่จะช่วยตนเองได้ในทุกสถานการณ์ โรงงานทอผ้าที่จัดตั้งและขยายขึ้นใหม่มีทั้งในรูปแบบที่รัฐบาลดำเนินการเอง หรือร่วมทุนกับเอกชน หรือโรงงานที่เกิดจากการส่งเสริมให้เอกชนมาลงทุน รัฐบาลได้ตั้งโรงงานทอผ้าขึ้นเองในจังหวัดนครราชสีมาและพิษณุโลก^๓ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตฝ้ายที่สำคัญของประเทศขณะนั้น และการตั้งโรงงานทอผ้าในแหล่งวัตถุดิบอื่น ๆ อีก ต่อมาโรงงานเหล่านี้ได้โอนไปสังกัดอยู่ภายใต้การ

^๑ กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๖๓.

^๒ กำจร พรหมโยธี, "รัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมเอกชนและกิจการอุตสาหกรรมในการสนับสนุนกิจการทหาร (ลับ)" (วิทยานพนธ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖), หน้า ๕๔.

^๓ James C. Ingram, Economic Change in Thailand Since 1850, p. 139.

ควบคุมให้ก้าวหน้าขึ้นของกระทรวงอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมประเภทอื่น แต่การควบคุมไม่ได้ผลสมความมุ่งหวังของรัฐบาล การผลิตผ้าในสมัยสงครามมีปริมาณน้อยลงกว่ายามปกติแม้จะมีการส่งเสริมให้ปลูกฝ้ายเป็นการใหญ่ รองลงมาจากข้าวก็ตาม ขณะเดียวกันความต้องการผ้าของกองทัพก็อยู่ในระดับสูงมาก ประชาชนส่วนใหญ่จึงแทบจะไม่มีผ้าพันกายที่เดียว

หลังจากรัฐบาลได้พิจารณาว่าโรงงานทอผ้าของรัฐไม่มีกำลังผลิตสูงพอเพียงสนองความต้องการของราชการทหาร และประชาชนอย่างแน่นอนแล้ว รัฐบาลจึงได้เปิดการเจรจาขอความร่วมมือจากญี่ปุ่นผู้เป็นพันธมิตรสงครามให้ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนผ้าภายในประเทศนี้ จึงเป็นผลให้มีการร่วมทุนระหว่างรัฐบาลไทย กับบริษัทญี่ปุ่น ตั้งบริษัทปั่นด้ายทอผ้าในประเทศไทย ๒ บริษัทใน พ.ศ. ๒๔๘๖ คือ บริษัทปั่นด้ายและทอผ้า จำกัด (ตั้งโรงงานที่วัดสร้อยทอง) และบริษัทอุตสาหกรรมผ้าไทย จำกัด (ตั้งโรงงานในที่ซึ่งปัจจุบันเป็นองค์การโทรศัพท์ ถนนเพลินจิต) มีทุนบริษัทละ ๒ ล้านบาท โดยรัฐบาลมอบให้กระทรวงการอุตสาหกรรมถือหุ้น ๖๐% ฝ้ายญี่ปุ่นมีหุ้นที่ใช้เป็นทุนค่าเครื่องจักรทั้งหมด ๔๐% บริษัททั้ง ๒ จัดสร้างโรงงานและนำเครื่องจักรมาติดตั้งแล้วเสร็จดำเนินงานได้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ แต่เพียงปีเดียวหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามบริษัททั้ง ๒ ก็เลิกกิจการไปโดยที่ยังไม่ทันมีผลงานอะไรเด่นชัด

อุตสาหกรรมน้ำตาล

เดิมนั้นโรงงานน้ำตาลไทยลำปางเป็นโรงงานน้ำตาลแห่งแรก และแห่งเดียวในประเทศไทยที่รัฐบาลซื้อจากบริษัทโกด้าเวอรัค ประเทศเชคโกสโล

ว่า เกียมาค่าเนินการ^๑ ดังนั้นปริมาณน้ำตาลที่ต้องการในประเทศส่วนใหญ่จึงต้อง
 สั่งซื้อจากต่างประเทศ เช่น น้ำตาลจากเกาะชวา เป็นต้น ต่อมาเมื่อถึงสมัย
 จอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐบาลได้มอบนโยบายให้โรงงานแห่งนี้เร่งเพิ่มปริมาณ
 การผลิตน้ำตาลให้มากกว่าปกติเพื่อให้ปริมาณที่ผลิตได้เพียงพอกับความ
 ต้องการของประเทศ แต่เหตุการณ์กลับเป็นว่าปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้นยังไม่เพียงพอกับความ
 ต้องการภายในประเทศอีกด้วย เพียงในบริเวณ ๔ - ๕ จังหวัดซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับ
 โรงงาน เช่น ลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน แพร่ น่าน เท่านั้น น้ำตาล
 ที่ผลิตได้ก็แทบจะไม่พอใช้อยู่แล้ว เป็นสาเหตุให้น้ำตาลต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงกว่า
 น้ำตาลไทยเพียงเล็กน้อยพอจะขายปลีกได้ในราคาเดียวกันเข้ามาแข่งขัน และตลาด
 ได้สำเร็จ ประกอบกับพ่อค่าน้ำตาลต่างชาติได้ใช้เทคนิคกับยุทธการกีดกันของรัฐบาล
 โดยวิธีโจมตีใส่ร้ายว่าคุณภาพของน้ำตาลไทยเลวกว่าของต่างชาติมาก จนมีผู้พูดกันทั่ว
 ไปว่า "น้ำตาลไทยคุณภาพแล้ว ไม่หวาน ไม่ขาวสะอาด และมีกลิ่นเป็นน้ำตาลอ้อย"
 น้ำตาลไทยจึงประสบปัญหาหนักยิ่งขึ้น การลักลอบค่าน้ำตาลจากนอกประเทศจึงเกิดขึ้น
 ทั่วไปทั้งในพระนคร และท้องที่ชนบท^๒ เพราะอุปสงค์ของน้ำตาลนอกมีมากกว่าน้ำ
 ตาลที่ผลิตได้ในประเทศ และขณะเดียวกันโรงงานในประเทศก็ผลิตได้ไม่เพียงพอกับ
 ความต้องการของตลาดด้วย

จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงจำเป็นต้องพิจารณาอุตสาหกรรมประเภทนี้ให้
 กว้างหน้าขึ้นลึกโดยเร็ว รัฐบาลจึงได้ซื้อเครื่องจักรโรงงานน้ำตาลทรายขาวใช้แล้ว
 จากฟิลิปปินส์ขนาดหีบอ้อยวันละ ๔๐๐ ตันนำมาสร้างเป็นโรงงานน้ำตาลไทยอุดรศักดิ์

^๑ อุทัย ลินธุสาร, "ธุรกิจของรัฐบาล", หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

^๒ "น้ำตาลไทย", ไทยใหม่ (๕ เมษายน ๒๔๘๓) : ๕

ที่อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์^๑ และยังมีโรงงานน้ำตาลขนาดเล็ก ๆ ผลิต
 น้ำตาลปีบและเขื่อน้ำตาลต่าง ๆ อีกมากที่รัฐบาลเข้ายึดมาทำเอง กระนั้นปริมาณ
 น้ำตาลที่ผลิตได้จากโรงงานต่าง ๆ ทั้งหมดก็ยังไม่พอใช้บริโภคภายในประเทศ บาง
 จังหวัด เช่น เชียงราย แพร่ พิจิตรสงคราม ไม่ได้รับแม้แต่น้ำตาลทรายขาว น้ำ
 ตาลทรายแดง บັນส่วนจากรัฐบาล และไม่มีอะไรบ่งชี้เลยว่าการพัฒนาหรือการผลิต
 น้ำตาลของโรงงานน้ำตาลของรัฐบาลจะมีปริมาณมากขึ้น แต่กลับจะเป็นไปในทาง
 ตรงกันข้าม เพราะต่อมาไม่นานชาวไร่อ้อยได้เลิกปลูกอ้อยกันเป็นส่วนมาก และมี
 แนวโน้มว่าจะมากขึ้นอีก เพราะได้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่โรงงาน
 น้ำตาล กับผู้ปลูกอ้อย โดยเฉพาะปัญหาที่โรงงานน้ำตาลกคราคาซื้ออ้อยจากประชาชน
 และปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เช่น ได้มีจดหมายร้องเรียนจากประชาชนคนหนึ่ง
 คือ นายคำแสน ฒ ล่าปาง ซึ่งเคยทำงานในโรงงานน้ำตาลไทยล่าปาง ซึ่งแจ้งเหตุ
 ผลมายังกระทรวงอุตสาหกรรมว่าปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นจากความบกพร่องในการค้ำ
 เนินงานของเจ้าหน้าที่โรงงานน้ำตาลเป็นสำคัญ^๒ เป็นต้น ค้วยเหตุนี้เองในที่สุด
 รัฐบาลจึงต้องซื้อน้ำตาลจากเกาะชวามาใช้ในประเทศถึงปีละประมาณ ๓,๘๐๐,๐๐๐
 บาท เพื่อบรรเทาความขาดแคลนภายในประเทศ

เมื่อภัยสงครามมาถึงประเทศไทยราคาน้ำตาลที่ผลิตภายในประเทศจึงถีบ
 ตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับสินค้าอื่นระหว่างการรบ เพราะน้ำตาลจากนอกประ-
 เทศไม่อาจจะส่งเข้ามาขายได้สะดวกเหมือนก่อน เช่น ในเดือนมีนาคม ๒๔๘๕

^๑ กระทรวงอุตสาหกรรม, ไทยใหม่ (๕ เมษายน ๒๔๘๓) : ๕

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, เพิ่ม อก. ๔.๒๓ การจำหน่ายช่วยเหลือ

ข้าราชการ และประชาชน โรงงานน้ำตาลทราย "จดหมายจากนายคำแสน
 ฒ ล่าปาง ถึง พณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องอุปสรรคของโรงงาน
 น้ำตาลล่าปาง ลงวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗"

ราคาน้ำตาลดิบตัวสูงชันถึงหาบละ (๒๐ กก.) ๓๗ บาทจากราคาเดิมเมื่อปีที่แล้ว ๑๕.๓๐ - ๑๕.๓๕ บาท การแก้ไขของรัฐบาลจึงทำได้แต่เพียงการส่งเสริมให้ราษฎรปลูกอ้อย และแนะนำการทำน้ำตาลทรายแดงให้ประชาชน รวมทั้งการสนับสนุนให้ประชาชนตั้งและขยายโรงงานน้ำตาลทรายแดงที่มีอยู่เดิมทั่วประเทศ เพื่อบรรเทาความขาดแคลนให้เบาบางลง และรัฐบาลยังได้ตั้งโรงงานน้ำตาลขนาดเล็ก ๆ ขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ อีก ๔ แห่ง ที่มีการปลูกอ้อยมาก เช่น การตั้งโรงงานน้ำตาลที่ อ. ภูมถาวราภิ อุดรธานี แต่การขาดแคลนน้ำตาลก็ยังคงเป็นมาตลอดเวลาจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง อย่างไรก็ตามโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างขึ้น นี้ต่อมาในสมัยหลังก็กลายเป็นรัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมที่เป็นตัวอย่างให้นักธุรกิจชาวไทยหันมาประกอบอุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลมากขึ้น จนกระทั่งประเทศไทยได้กลายเป็นแหล่งผลิตน้ำตาลสำคัญแห่งหนึ่งของโลกในปัจจุบัน

อุตสาหกรรมน้ำมันเชื้อเพลิง

กิจการผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศไทยถูกผูกขาดโดยบริษัทอเมริกันและอังกฤษ คือ บริษัทสแตนคาร์ค แวคัม ออยล์ (Standard Vacuum Oil Co., Ltd)^๒ และบริษัทเชลล์ (Shell Co., Ltd.)^๓ มาเป็นเวลานานแล้ว โดย

^๑ James C. Ingram, Economic Change in Thailand Since 1850, p. 140.

^๒ เดิมชื่อ The Socony oil

^๓ เดิมชื่อ The Asiatic Petroleum

บริษัทแรกครอบครองธุรกิจการจำหน่ายน้ำมันในประเทศไทย ๒๐ % ส่วนบริษัท
 หลังผูกขาดการจำหน่ายน้ำมันถึง ๘๐ % ของจำนวนน้ำมันที่ประเทศไทยจำเป็นต้อง
 ใช้ในแต่ละปี ดังนั้นการเคลื่อนไหวของราคาน้ำมันในประเทศไทยจึงไม่เป็น
 ไปตามภาวะเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับนโยบายการค้าของบริษัท
 ทั้ง ๒ แห่งซึ่งร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ราคากำจำหน่ายน้ำมันในประเทศไทยสูงขึ้นเรื่อยๆ
 ทั้งที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมิได้เพิ่มขึ้นเลย ฉะนั้นหน่วยราชการและประชาชนไทย
 จึงต้องอยู่ในภาวะจ่ายค่าน้ำมันที่แพงกว่าค่าที่ควรจะเป็นโดยไม่มีทางเลือกเลยตลอดมา

เมื่อมาถึงสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้มีการทำลาย
 การผูกขาดของบริษัททั้ง ๒ โดยอ้างเหตุผลด้านความมั่นคงของชาติ และประโยชน์
 แห่งนโยบายสาธารณะของรัฐบาล แล้วตราพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พุทธศักราช
 ๒๔๘๑ ขึ้นให้อำนาจแก่รัฐในการเข้าควบคุมกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง และกำหนดให้ผู้
 คำน้ำมันเชื้อเพลิงต้องมีน้ำมันสำรองไว้กึ่งหนึ่งของจำนวนที่ขายได้ในหนึ่งปี โดยรัฐ-
 บาลเป็นผู้กำหนดราคาขายน้ำมันเอง^๒ คือ พระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พุทธศั-
 กราช ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อก่อความอยู่รอด^๕
 มีสาระสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. สำหรับการทหาร เช่น การให้สำรองน้ำมันก็เพื่อเอาไว้ให้ทหารใช้
 ในเมื่อมีเหตุคับขัน หรือมีสงคราม

๒. สำหรับเศรษฐกิจ เช่น มีกำหนดราคาขายเพื่อมิให้เงินตราออกจาก
 ประเทศมาก และกำหนดให้มีการสำรองน้ำมันเพื่อการคมนาคม สาธารณูปโภค

^๑ "ความรู้เกี่ยวกับองค์การเชื้อเพลิง", เอกสารโฆษณาและประชาสัมพันธ์
 ขององค์การเชื้อเพลิง (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๘.

^๒ "พระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พุทธศักราช ๒๔๘๑", ราชกิจจานุเบกษา
 ๕๖(๑๗ เมษายน ๒๔๘๒) : ๓๓๑ - ๓๓๒

บริษัททั้ง ๒ จึงตอบโต้รัฐบาลทันทีด้วยการหยุดผลิตน้ำมัน และไม่ยอมขายทรัพย์สินใด ๆ ให้รัฐบาลไทยถึงแม้รัฐบาลไทยจะพยายามบังคับให้บริษัทยอมขายโรงงานให้แก่รัฐบาล แต่บริษัททั้ง ๒ ก็ไม่ยอมเสียเปรียบใด ๆ ตามที่รัฐบาลไทยต้องการ โดยทางฝ่ายบริษัทน้ำมันให้เหตุผลว่ารัฐบาลออกกฎหมายฉบับนี้ เป็นการกีดขวางแก่การค้าโดยเสรี และไม่ให้ความมั่นใจแก่ฝ่ายเขาที่จะสามารถมาลงทุนค่าน้ำมันในประเทศ ด้วยเหตุนี้เองน้ำมันในท้องตลาดจึงเริ่มน้อยลง และในระหว่างการเจรจาพื่อน้ำมันขายปลีกส่วนใหญ่เป็นชาวจีนพากันกักตุนน้ำมัน และฉวยโอกาสขึ้นราคาน้ำมันอยู่ทั่วไป ต่อมาเมื่อสงครามโลกเกิดขึ้นปัญหาความยุ่งยากเกี่ยวกับน้ำมันเริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันการค้นหาน้ำมันภายในประเทศโดยรัฐบาลได้ดำเนินไปอย่างจริงจังและรีบเร่ง เพราะชาติตะวันตกที่เคยขายน้ำมันให้แต่รัฐบาลชุกนี้ไม่ได้ เป็นพันธมิตรด้วยได้เริ่มบีบบังคับรัฐบาลไทยโดยไม่ยอมส่งน้ำมันดิบมาให้มากขึ้นทุกที บ่อน้ำมันที่เคยค้นพบในอดีตจึงถูกรื้อฟื้นขึ้นมาทำการสำรวจอีกครั้ง เช่นที่เมืองฝาง พร้อมกันนั้นทรัพยากรประเภทต่าง ๆ เป็นต้นว่ายางพารา ได้ถูกนำมาทดลองทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานน้ำมันที่รัฐบาลสร้างขึ้น

การเจรจาระหว่างรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับบริษัทน้ำมันสิ้นสุดลงด้วย การเข้ายึดโรงกลั่นทั้ง ๒ บริษัท รัฐบาลได้ขยายโรงกลั่นทั้ง ๒ เพิ่ม

กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่เพิ่ม ๒/๗.๑ เก็บรักษาที่หอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๒ "เรื่องที่ ๑ ร่างกฎหมายควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง และ บันทึกเรื่องการค้าน้ำมันของอเมริกา และอังกฤษในไทย"
๒ "ค้นพบบ่อน้ำมัน", สรีกรัง (๑๐ ตุลาคม ๒๔๘๒) : ๑, ๑๒

เดิมแล้วมอบให้กระทรวงกลาโหมเข้าดำเนินการ โรงกลั่นแห่งแรกตั้งอยู่ที่
 ต. ชองนทรีบี เป็นโรงกลั่นที่ใหญ่โตทันสมัยมาก มีคลังเก็บน้ำมันซึ่งสร้างขึ้น
 ถูกต้องตามหลักเทคนิค มีถังใหญ่ ๆ เก็บน้ำมันเป็นจำนวนมากพอใช้สำหรับ
 ค่าเนิการขายน้ำมันได้ทั้งประเทศ มีโรงกลั่นน้ำมัน โรงคั่นน้ำมัน โรงทำ
 แอลพีดี และอื่น ๆ พร้อมบริบูรณ์ มีนายอวิช ปานะนนท์ เจ้ากรมเชื้อเพลิง
 เป็นผู้ควบคุม โดยจ้างนายช่างชาวญี่ปุ่นมาควบคุมการก่อสร้าง และเดินเครื่อง
 ๑๖ คน เพราะรัฐบาลไทยหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นเมื่อเกิดปัญหา
 การขาดแคลนน้ำมันมากขึ้น อีกแห่งหนึ่งอยู่ที่บางจาก กรมเชื้อเพลิงเปิดค่าเนิ
 การเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งนอกจากกลั่นน้ำมันดิบแล้วยังทำการ
 ผลิตภัณฑ์แอลพีดีด้วย

น้ำมันที่รัฐบาลกลั่นเองนี้มีราคาถูกกว่าบริษัทเอกชนกลั่นจำหน่ายถึงลิตร
 ละ ๓๔ สตางค์ คือ ขายในราคาเพียง ๑๘ ลิตร ราคา ๓ บาท ๓๐ สตางค์ แต่
 ของเอกชนราคาถึง ๓ บาท ๙๔ สตางค์ รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะขายน้ำมันที่ผลิต
 ขึ้นแก่ประชาชนด้วย แต่การค้นหาแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศไม่ประสบผลสำเร็จ
 นอกจากจะทำให้รัฐบาลสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากขึ้นทุกที ประกอบกับขณะเกิด
 สงคราม และการเข้าร่วมรบกับญี่ปุ่นของรัฐบาลทำให้การซื้อน้ำมันกับประเทศต่าง ๆ
 เป็นไปไม่ได้ นอกจากการซื้อจากญี่ปุ่นซึ่งมีปริมาณน้อยลงทุกปี เพราะญี่ปุ่นเองก็มี
 ความต้องการน้ำมันสูง การผูกขาดของรัฐบาลจึงไม่สามารถแก้ปัญหาใด ๆ ได้

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี
 ครั้งที่ ๒๓/๒๔๘๒ วันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ "เรื่องการจ้างชาวญี่ปุ่น
 ๑๖ นายประจำโรงกลั่นน้ำมัน"

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี
 ครั้งที่ ๑๔/๒๔๘๒ วันจันทร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๒ "เรื่องน้ำมันเชื้อเพลิง"

"กิจการน้ำมันภายในประเทศ", ไทยใหม่ (๒๑ มิถุนายน ๒๔๘๒) : ๕

บริษัทน้ำมันต่างประเทศที่ต้องเลิกกิจการจากประเทศไทยไปทั้ง ๒ บริษัทจึงยังคง
ลักลอบส่งน้ำมันประเภทต่าง ๆ มาให้แก่บริษัทอื่น ๆ หรือเอเยนต์เก่าของคนใน
ภาคใต้ขายอยู่ตลอดเวลา

ภาวะขาดแคลนน้ำมันครั้งนี้เป็นวิกฤตการณ์ทั้งทางการเมือง การทหาร
และการเศรษฐกิจ เป็นทั้งอุปสรรคและปัญหาของทุกกิจการที่เกี่ยวข้องกับน้ำมันและ
นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะในฐานะยุทธปัจจัยน้ำมัน
ย่อมถูกระดมไปใช้เพื่อการทหารเป็นอันดับแรก ในที่สุดรัฐบาลจึงหันมาสนับสนุนให้
เอกชนตั้งโรงกลั่นน้ำมันบางประเภทจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ได้แก่โรงงานแปรรูป
น้ำมันโซล่าเป็นน้ำมันก๊าส เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและบรรเทา
การขาดแคลนน้ำมันซึ่งปีหนึ่ง ๆ ความต้องการใช้ภายในประเทศมีถึง ๒๐ ล้านแกลลอน
แต่เมื่อคณะรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ้นออกจากตำแหน่งไปแล้วนั้นปรากฏ
ว่าการขาดแคลนน้ำมันคืบยังคงเป็นปัญหาแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมัน การดำเนิน
กิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การค้าขายและการครองชีพของพลเมืองทั่ว
ประเทศอยู่ตลอดมา และหลังจากสงครามโลกสงบลงไม่นาน ธุรกิจน้ำมันในประ
เทศไทยก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกอีกครั้งหนึ่ง

อุตสาหกรรมเหมืองแร่

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทยได้รับการบุกเบิกริเริ่มโดยชาวจีนที่
เข้ามาขุดแร่ทางภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย^๑ ต่อมาเมื่อชาวออสเตรเลีย

๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ มัลลิกา เรื่องระพี, "บทบาทของชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
และศิลปกรรม ไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๖๕.

และอังกฤษเข้ามาทำอุตสาหกรรมนี้โดยใช้วิธีการที่ทันสมัยกว่าชาวจีน ส่วนคนไทย
 นั้นมีประกอบอาชีพอยู่น้อยมาก และเป็นเหมืองเล็ก ๆ เหมืองแร่ประเภทต่าง ๆ
 จึงตกอยู่ใต้อิทธิพลของชาวจีนและชาวตะวันตกตลอดมา ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จาก
 อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทยจึงตกอยู่กับชาวต่างชาติทั้งสิ้น ประกอบกับ
 ช่วงเวลาดังแต่ก่อนสงครามในยุโรปเป็นต้นมาแร่ซึ่งเป็นสินค้ายุทธปัจจัยมีราคาสูง
 ขึ้นมาก เช่น แร่ดีบุกเดิมมีราคาไม่เกินบาทละ ๕๐ บาท ระยะเวลาหลังราคาสูงขึ้น
 ไปเป็นบาทละ ๒๐๐ บาทเศษ แร่ลวดเดิมมีราคาไม่เกินตันละ ๔๐๐ บาท ต่อ
 มาราคาเพิ่มขึ้นไปเกือบถึง ๕,๐๐๐ บาท ราคาแร่ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากระยะนี้เอง ได้
 กระตุ้นให้เจ้าของเหมืองแร่ชาวต่างประเทศเคลื่อนไหวเพื่อที่จะเปิด หรือขยาย
 กิจการของตนอย่างมาก ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องหันมาจัดการกับ
 อุตสาหกรรมนี้อย่างรีบด่วนตามแนวทางชาตินิยม เพราะรัฐบาลตระหนักดีว่า
 เหมืองแร่จะทำประโยชน์มหาศาลให้แก่ประเทศไทย ถ้าหากคนไทยเข้ามามีบทบาท
 แทนชาวต่างประเทศได้สำเร็จ

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลจึงได้ตั้งองค์การเหมืองแร่ขึ้น
 นับเป็นก้าวแรกของการเข้าควบคุม และแทรกแซงของรัฐบาลเพื่อที่จะผูกขาด
 อุตสาหกรรมค้านี้ นอกจากนี้ได้มีการส่งเสริมให้คนไทยมีอาชีพในทางทำเหมือง
 แร่ มีการเปิดเหมืองแร่ขึ้นเพื่อจะฝึกคนไทย และในเวลาเดียวกันก็เป็นการหา
 รายได้ไว้ส่งเสริมการโลหกิจของชาติต่อไปด้วย เพราะเงินที่เคยได้จากเหมือง
 แร่ของชาวต่างประเทศนั้นอาจจะหยุดลงเมื่อใดก็ได้ เหมืองแรกที่ต้องจัดการเหมือง
 แร่เปิดดำเนินการชุดแรก คือ เหมืองแร่ที่เกาะสมุย และเกาะพะงัน ต่อมาเปิด

กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม ออก.๑ การส่งเสริมอุตสาหกรรม

เหมืองที่ ค. บิลอก จังหวัดกาญจนบุรี อีกแห่งหนึ่ง ได้รับทุนจากกระทรวงการคลังสำหรับการทำเหมืองทั้ง ๓ แห่งนี้ ๑๐๗,๐๐๐ บาท แต่ปัญหาเรื่องคนทำงานที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเปิดเหมืองแร่เหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ และเป็นอุปสรรคสำคัญมากต่อการทำหรือพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของรัฐบาล และมีใช้เพียงเท่านั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้ส่งเสริมให้ทำการค้นหาแหล่งวัตถุดิบอย่างกว้างขวางทั้งโดยรัฐบาล และประชาชน เรียกได้ว่าเป็นยุคสมัยแห่งการสำรวจทางธรณีวิทยาเพื่อค้นหาแหล่งแร่ในประเทศเลยก็เคียว เช่นที่จังหวัดลพบุรี นครสวรรค์ เชียงราย^๒

ด้านการให้สัมปทานการทำเหมืองแร่ เริ่มเข้มงวดกวดขันมากยิ่งขึ้น คือผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้นจึงจะได้รับอนุญาตให้สัมปทาน ข้าราชการจังหวัดต่าง ๆ ถูกกำชับให้พยายามหาโอกาสออกไปแนะนำให้ราษฎรสนใจการทำเหมืองแร่ด้วยบ้างก็ซึ่งใช้ทุนต่ำกว่าการทำเหมืองแร่ทั่วไป เพราะสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยให้หรือเครื่องมือที่ทันสมัย แต่ปรากฏว่าคนไทยไม่ได้ทำเหมืองแร่ด้วยความขยันขันแข็งแต่กลับให้ความสำคัญกับการพัฒนา และปัญหาเหมืองแร่ที่รัฐบาลขึ้นำน้อยมาก ถึงแม้ว่ากิจการเหมืองแร่จะสร้างงานให้แก่กรรมกรจำนวนมาก แต่การทำงานของกรรมกรเหล่านั้นโดยทั่วไปจะเป็นไปในลักษณะของการทำเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้เท่านั้น คือ ถ้ามีโอกาสเจอแหล่งแร่และได้รับค่าแรงถึง ๑๐๐ - ๒๐๐ บาทแล้วก็จะหยุดทำงานทันทีจนกว่าเงินจำนวนนั้นจะหมด^๓ การพยายามที่จะเป็นเจ้า

กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม ออก. ๖ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และ

โลหกรรม

^๒ "รัฐบาลเริ่มการขุดแร่เหล็ก", นิกร (๒๖ กันยายน ๒๔๘๓) : ๒

^๓ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด

พทศักราช ๒๔๘๔ เล่ม ๓, หน้า ๒๓๘ - ๒๔๐.

ของสัมปทานแหล่งแร่ หรือขออาชญาบัตรตรวจแร่ หรือขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ ของคนไทยนั้นมีจุดมุ่งหมายเพียงเตรียมไว้ขายแก่ชาวต่างประเทศเพื่อหากำไรอีกต่อ หนึ่งเท่านั้น ดังนั้นมาตรการของรัฐบาลที่จะกีดกันชาวต่างประเทศจากอุตสาหกรรม เหมืองแร่จึงแผ่ขยายความเข้มข้น และลึกซึ้งมากขึ้น โดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ชอร่องแร่ฯหลวงจังหวัดให้ช่วยกันพิจารณาหาทางป้องกันชาวต่างประเทศจาก อุตสาหกรรมนี้โดยยึดนโยบาย และมาตรการดังนี้

๑. พิจารณาหาทางที่จะกีดกันมิให้มีการโอนสัมปทานเหมืองแร่กันได้ หาก มีทางอย่างไรขอให้พิจารณาคำเนิการ หรือชี้แจงเหตุผลในข้อเท็จจริง และส่ง ความเห็นมายังกระทรวงการเศรษฐกิจ หรือกรมโลหกิจ เพื่อพิจารณาส่งการต่อไป หรือหากเห็นว่าเจ้าของเหมืองแร่เดิมทำผิดกฎหมายเหมืองแร่สมควรจะเลิกสัมปทาน บัตรเสียได้ก็ขอให้บอกมาด้วย เพื่อจะได้จัดการยกเลิกประทานบัตรนั้นเสียเพื่อเป็น การตัดบท หรือมีเงินนั้นก็ควรหาวิธีดึงเวลาให้ช้าเพื่อให้โอกาสผ่านไปเสีย

๒. เมื่อชาวต่างประเทศขออาชญาบัตรตรวจแร่ก็ดี หรือขอประทานบัตร ทำเหมืองแร่ที่ใดก็ดี สมควรจะหาทางที่จะไม่อนุญาตตัดบทเสียทีเดียว เช่นถ้าพื้นที่ นั้นไม่ไกลจากที่ตั้งห้ามตามพระราชบัญญัติ หรือไม่ไกลจากที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เช่น ถนนหนทาง ทางรถไฟ สถานที่ทำการของรัฐบาล หมู่บ้านที่ชุมนุมชนก็ควรไม่ อนุญาตเสียเลยทีเดียว หากเห็นสมควรจะขอประกาศสงวน เช่น เพื่อการประชา สงเคราะห์ การกสิกรรม มายังกระทรวงหรือกรมโลหกิจเพื่อจะได้พิจารณาคำเนิ การสงวน ณ ที่นี้ และยกเรื่องรานั้นเสีย

๓. ทางกรมโลหกิจได้วางแนวปฏิบัติการขออาชญาบัตรตรวจแร่ใหม่ คือ ถ้าชาวต่างประเทศได้ยื่นเรื่องราวขออาชญาบัตรการตรวจแร่แล้ว ทางจังหวัดต้อง ส่งเรื่องมารับการเห็นชอบจากกรมโลหกิจเสียก่อน เพื่อจะได้ช่วยกันพิจารณาโดย รอบคอบ มิให้ชาวต่างประเทศอาศัยใช้เรื่องนี้เพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่นเกี่ยวกับ

ความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

ความแนวทางดังกล่าวข้างต้นจึงกล่าวได้ว่ารัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้
ภาคสัมพันธ์แห่งแรกทุกชนิด ทั้งที่คนพม่าแต่เดิมหรือคนพม่าใหม่ หน่วยงานของรัฐหรือ
บริษัทที่รัฐบาลมีหุ้นเท่านั้นที่จะได้รับสิทธิเข้าดำเนินการ แต่ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของ
รัฐบาลทุกประการ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลสามารถควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตาม
นโยบายของรัฐบาลที่จะให้มีแร่พอสไฟท์ภายในประเทศ นอกจากนั้นการที่เส้นทางเงินทัพ
ของญี่ปุ่นไปยังสิงคโปร์ต้องผ่านบริเวณเหมืองแร่ต่าง ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทย ก็
อาจทำให้ญี่ปุ่นถือโอกาสหาผลประโยชน์ หรือเข้ายึดกิจการเหมืองแร่เหล่านั้นได้ ทั้งนี้
ในที่สุดเหมืองแร่ที่เอกชนต่างชาติทั้งชาวจีน อังกฤษ ออสเตรเลีย หรือชาติอื่น ๆ ที่เปิด
ดำเนินการมาเป็นเวลานาน และถูกรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าควบคุมมากขึ้นเรื่อย ๆ
ตลอดมาจนได้สิ้นสุดลงโดยรัฐบาลได้เข้ายึดเหมืองแร่ที่เปิดทำการอยู่ในประเทศทั้งหมด
เช่น เหมืองแร่ทองคำของบริษัทเคส มินส์ คอร์ เกล ลิทโซ จำกัด ของฝรั่งเศส ที่
ค.โคะโมะ จังหวัดยะลา หลังจากนั้นได้เปิดดำเนินการใหม่ภายใต้การจัดการของ
คนไทยในนามของเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่รัฐบาลยึดมา คือ ตั้งในรูปแบบบริษัท จำกัด
รัฐถือหุ้นใหญ่ และส่วนที่เหลือขายให้แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งทั้งนี้ยังเป็นการเปิดโอกาส
ให้คนไทยที่สำเร็จการศึกษาจากกิจการเหมืองแร่มาในขณะนั้นได้มีงานทำอีกด้วย

ต่อมาปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลได้ตั้งบริษัทแร่และยางไทยจำกัดขึ้น
เป็นตัวแทนในการดำเนินการธุรกิจเหมืองแร่ของรัฐบาล เพื่อรับดำเนินการเหมืองแร่
ของชาวต่างประเทศที่เป็นชนชาติศัตรูโดยรัฐบาลได้รวมทุนกับเอกชน เปิดเหมืองแร่บาง
ชนิดขึ้น เพื่อขอ ขาย และตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับแร่ วิธีการเช่นนี้

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๘.
๒ "รัฐบาลเริ่มการขุดแร่เหล็ก", นิกิต (๒๖ กันยายน ๒๔๘๓) : ๒
๓ "รัฐบาลไทยเข้าควบคุมเหมืองทองฝรั่งเศส", ไทยใหม่ (๑ กุมภาพันธ์
๒๔๘๑) : ๑
กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๒๑.

ช่วยขยายการผูกขาดของรัฐบาลไปถึงการซื้อ ขายแร่ทุกชนิดเพื่อตัดปัญหาคนกลาง
ตลอดไปถึงการควบคุมการใช้แร่ ทั้งนี้เพื่อให้แร่ทั้งหมดเป็นประโยชน์ตามความต้อง
การของรัฐบาลและช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแร่บางชนิดที่จะใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม
ในระหว่างสงคราม

อุตสาหกรรมฟอกหนัง

แต่เดิมโรงงานฟอกหนังในพระนคร และธนบุรีมีชาวจีนเป็นเจ้าของทั้งสิ้น
รวมทั้งคนงานในโรงงานก็เป็นชาวจีนด้วย ต่อมาเมื่อสงครามอุบัติขึ้นทางแถบภาค
พื้นเอเชีย หนังสือตัวในประเทศขาดแคลนลง และราคาพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว
ทั้งนี้สาเหตุเนื่องมาจาก

๑. หนังสือไม่มีส่งมาจากอินโดจีน
๒. หนังสือตัวที่ฟอกแล้วไม่มีทางที่จะนำเข้ามาจากต่างประเทศได้
๓. รองเท้าหนังและสิ่งที่ทำด้วยหนังไม่มีทางนำเข้ามา
๔. พยายามเพื่อประกอบการทำรองเท้าไม่อาจนำเข้ามาได้ จำต้องใช้
หนังแทนพวยาง
๕. การส่งเสริมวัฒนธรรมให้คนไทยสวมรองเท้าจำเป็นต้องใช้หนังเพิ่มขึ้น
อีกมาก
๖. กระทรวงกลาโหมต้องการใช้หนังเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้เพิ่มกำลัง
ทั้ง ๓ กองทัพ

กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๑๐ โรงงานฟอกหนัง "คำสั่ง
กระทรวงอุตสาหกรรม ที่ ๑๒๒๔/๒๔๔๕ เรื่องรายงานการตรวจรายปีโรงงาน
จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม ถึงเสนาธิการกองทัพสนาม ลงวันที่
๒๕ สิงหาคม ๒๔๔๕"

๗. สต็อกหนังขลงทหารเองในขณะนั้นไม่มี^๑

รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงสนับสนุนให้คนไทยจัดตั้งอุตสาหกรรมประเภทหนัง^๒ และมีบริษัทโรจน จำกัด และบริษัทหนังสัตว์ จำกัด ซึ่งกระทรวงการอุตสาหกรรมตั้งขึ้นเองระหว่างสงคราม^๓ โรงงานฟอกหนังทั้ง ๒ แห่งนี้ฟอกหนังที่ได้มาจากโรงฆ่าสัตว์ และที่อื่น ๆ แต่หนังดิบที่ตกลงซื้อจากบริษัทไทยนิยมและสำนักงานกลางบริษัทจังหวัด กรมสรรพสามิตนั้นได้มาจำนวนเล็กน้อยมาก หนังที่โรงงานฟอกได้มาจึงมีเพียงประมาณวันละ ๑๐๐-๒๐๐ ผืนเท่านั้น และการผลิตก็เพื่อสนองความต้องการทางการทหารเป็นสำคัญ หนังที่ฟอกแล้วจากโรงงานทั้ง ๒ จึงส่งให้แก่กรมยกบัตรทหารเสีย ๗๕ % และส่วนอีก ๒๕ % ที่เหลือก็ถูกเก็บเข้าคลัง ๑๒.๕ % และขายให้แก่ประชาชน ๑๒.๕ % ซึ่งไม่เพียงพอับความต้องการใช้^๔ ฝ่ายทหารเองก็มีความต้องการใช้อย่างมาก และญี่ปุ่นก็ต้องการจะได้หนังสัตว์จากไทยจำนวนถึง ๘๕,๘๓๔ หมาย ทั้งที่ประเทศไทยผลิตได้เพียงปีละ ๗๕,๐๐๐ หมาย^๕ และด้วย

^๑ กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม พพ.๒/๒:๘ ความตกลงทางการค้าและเรื่องเกี่ยวกับการเงินกับญี่ปุ่น "บันทึกรายงานการประชุมพิจารณาการอนุญาตส่งหนังสัตว์ออกจากประเทศ (ลับ)"

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๑๐ โรงงานฟอกหนัง

^๓ คำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ ๒๔๕๑๑/๒๔๔๕ "เรื่องตรวจโรงงานฟอกหนัง" จากคณะกรรมการตรวจตราการยึดโรงงาน ถึงผู้บัญชาการทหารสูงสุด ลงวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๔๕

^๔ กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม พพ. ๒/๒:๘ ความตกลงทางการค้าและเรื่องเกี่ยวกับการเงินกับญี่ปุ่น "เรื่องจำนวนหนังสัตว์ที่กำหนดไว้ในร่างความเข้าใจกันว่าด้วยการค้ากับญี่ปุ่น (ลับ - ค่วน)"

เหตุที่รัฐบาลไทยได้ตรากฎหมายห้ามการส่งหนังสือออกนอกประเทศมาก่อนแล้วด้วย
 ฐิ่ปุ่นจึงได้ใช้ขุบายซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการฟอกหนังไปกักตุนไว้ ได้แก่น้ำมันละหู่ น้ำ
 มันปิโตรเลียม เพื่อให้หนังสือที่ยังไม่ได้ทำการฟอกมีปริมาณมากจนล้นตลาด และ
 ราคาตกต่ำ ซึ่งเป็นการบังคับรัฐบาลไทยโดยทางอ้อมให้อนุญาตส่งหนังสือออกนอกประ
 เทศ^๑ และเป็นสาเหตุให้อุตสาหกรรมฟอกหนังภายในประเทศต้องเผชิญปัญหาการขาด
 แคลนเคมีภัณฑ์อย่างรุนแรงนอกจากปัญหาหนังสือที่มีอยู่ล้นน้อยลงทุกที คณะกรรมการ
 สร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติจึงได้พิจารณาเพื่อแก้ปัญหาอย่างรีบเร่ง ในการประชุม
 ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕ ที่ประชุมได้ลงมติให้กรมเกษตรเริ่มดำเนินการ
 การส่งเสริมการปลูกละหู่ และให้บริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย จำกัด ของรัฐบาล
 ซื้อโรงงานสกัดน้ำมันพืชจากห้างหุ้นส่วนไทยเมคซิแอนด์ออย์เว็คส์มาดำเนินการเอง^๒ แต่
 ผลผลิตที่ได้ถูกทหารอากาศรวบรวมไว้หมด น้ำมันปิโตรเลียมที่ผลิตได้จึงไม่ได้ช่วยแก้
 ปัญหาให้แก่อุตสาหกรรมฟอกหนังในประเทศไทยเลย ในที่สุดรัฐบาลจึงจำต้องยอมส่ง
 หนังสือให้แก่อิฐิ่ปุ่น โดยขอลดจำนวนที่จะส่งออกลงครึ่งหนึ่งจากจำนวนที่อิฐิ่ปุ่นต้องการ

กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๑๐ โรงงานฟอกหนัง "คำสั่ง
 กระทรวงพาณิชย์ ลับ - ก่วน ที่ อ.๒๕๔๓/๒๕๔๕ เรื่องวัตถุดิบใช้ในการฟอกหนัง
 สัตว์ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม
 ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๕"

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๑๐ โรงงานฟอกหนัง "คำสั่ง
 กระทรวงอุตสาหกรรม ที่ ๑๒๓๓๔/๒๕๔๕ เรื่องรายงานการตรวจรายปีคโรงงาน
 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม ถึงเลขาธิการกองทัพบก ลงวันที่
 ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๕"

ใช้ คือ ๔๒,๕๑๗ บาท

ขณะเดียวกันทางด้านกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบนโยบายจากรัฐบาลให้ทำการยึกโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งชาวจีนดำเนินการอยู่ในอดีตทั้งหมดมาเป็นของรัฐก็ดำเนินงานไปอย่างล่าช้ามาก และในที่สุดก็ไม่ประสบผลสำเร็จมากนักเนื่องจากกระทรวงอุตสาหกรรมไม่มีอำนาจที่บังคับข้อกิจการเหล่านั้น ขณะเดียวกันความจำเป็นทางทหารก็สูงขึ้นทุกที นายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงพิจารณาว่า "ถ้าเจ้าหน้าที่ทหารเข้าควบคุมแล้วโรงงานอาจผลิตหนังได้มากขึ้น โดยใช้อำนาจทางทหารช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็วขึ้น" จึงสั่งให้กระทรวงอุตสาหกรรมมอบโอนโรงงานฟอกหนังที่ยึดมาทั้งหมดให้แก่กระทรวงกลาโหม

ต่อมาภายในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ กระทรวงกลาโหมสามารถบังคับซื้อโรงงานฟอกหนังเอกชนได้ทั้งหมดรวม ๑๗ โรงงาน ใช้เงินสำหรับจ่ายเป็นค่ารับซื้อโรงงานฟอกหนังและใช้จ่ายอันทั้งสิ้นจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยกู้จากกระทรวงการคลัง ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารอีก

กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม พพ. ๒/๒:๘ ความตกลงทางการค้าและเรื่องเกี่ยวกับการเงินกับญี่ปุ่น "เรื่องจำนวนหนังสือที่กำหนดไว้ในร่างความเข้าใจกันว่าด้วยการค้ากับญี่ปุ่น (ลับ - ค่วน)"

๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๔.๑๐ โรงงานฟอกหนัง "คำสั่งท. สนาม กองบัญชาการทหารสูงสุด ที่ ๗๑๕๐/๒๔๘๕ เรื่องโรงงานฟอกหนัง จากผู้บัญชาการทหารสูงสุด ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๕"

๕๐๐,๐๐๐ บาท แล้วนำโรงงานฟอกหนังที่ย้ายมาทั้งหมดมารวมกันตั้งเป็นโรงงานฟอกหนังใหม่ ๕ โรงงาน กรมพลธิการทหารบกเป็นผู้ควบคุม ต่อมามีการตั้งโรงงานเพิ่มขึ้นจากเดิมอีก ๓ โรงงานในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ พระนคร ธนบุรี ลำปาง อุบลราชธานี พิจิตร แต่ถึงกระนั้นก็ตามปริมาณเครื่องหนังที่ผลิตได้ก็ยังไม่อาจจัดปัญหาเหล่านี้ได้หมดสิ้น นอกจากจะช่วยผ่อนคลายภาวะเหล่านี้ไม่ให้ขาดแคลนหนักยิ่งขึ้นเท่านั้น^๒

บริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย จำกัด

นอกจากการจัดตั้งและยึดโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ มาดำเนินการเองภายใต้การควบคุมของรัฐบาลแล้ว รัฐบาลยังได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย จำกัดขึ้น เพื่อประกอบธุรกิจในลักษณะสนับสนุน ช่วยเหลือการทำงานของกระทรวงอุตสาหกรรม ทำหน้าที่แทนกระทรวงอุตสาหกรรมในการพิจารณาที่จะจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่ประชาชนอันไม่สามารถสั่งซื้อจากต่างประเทศได้ บริษัทแห่งนี้เปิดดำเนินการเป็นแบบธุรกิจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาผลกำไรอย่างเดียวกับบริษัทเอกชน จดทะเบียนเป็นบริษัทเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕) มีทุนจดทะเบียน ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยกระทรวง

๑๕

คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ดับ-ควน ที่ อ. ๗๕๕๕/๒๔๘๕

"เรื่องอนุมัติจ่ายเงินกู้ในประเทศเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมเพื่อจัดทำโรงงานฟอกหนัง" จาก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๕

^๒ เขวง เรียงสุวรรณ, การจัดองค์การรัฐวิสาหกิจ ๒๕๑๓, หน้า ๔๔.

^๓ Chirayu Israngkun, "Manufacturing in Thailand", p. 32.

การคลัง และกระทรวงอุตสาหกรรมร่วมกันถือหุ้นอยู่มากกว่า ๕๕ %^๑

การดำเนินงานในระยะแรกบริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรมไทยได้จัดตั้งโรงงานต่าง ๆ ขึ้นคือ โรงงานเครื่องเคลือบดินเผา ๑ โรงงาน โรงงานน้ำมันมะพร้าว ๑ โรงงาน โรงงานทำแก้ว ๑ โรงงาน และโอนโรงงานน้ำตาลทรายขาวมาจากกระทรวงเศรษฐการ ๓ โรงงาน และต่อมาตั้งโรงงานหมวกไทยขึ้นอีก ๑ โรงงาน กิจการเหล่านี้ดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้การบริหารของบริษัทนี้ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา จนกระทั่งหลังสงครามสงบลงแล้วใน พ.ศ. ๒๔๘๘ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติให้เลิกกิจการของบริษัทเหล่านี้^๒

ร้านไทยอุตสาหกรรม^๓

ร้านไทยอุตสาหกรรมนี้รัฐบาลเป็นผู้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ในสังกัดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางขายสินค้าหัตถกรรม และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ทำขึ้นในประเทศไทย หรือเป็นตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมทุกชนิดที่รัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนผลิต โดยวิธีรับสินค้ามาจำหน่ายเผยแพร่ให้ และยังมีบริการจัดหาสินค้าต่างประเทศที่เป็นอุปกรณ์ในการประกอบอุตสาหกรรมมา

^๑ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม ออก. ๔.๕ โรงงานไม้ขีดไฟ "คำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรม ดับ - คำนวณมาก ที่ ช. ๑๓๑๔/๒๔๘๖ เรื่องขอให้พิจารณาการอนุมัติโอนขายให้โรงงานไม้ขีดไฟไทย จำกัด จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๘๖"

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปีกระทรวงอุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๘.

^๓ ปัจจุบันคือร้านนารายณ์

จำหน่ายด้วย เป็นการช่วยเหลือให้อุตสาหกรรมชื่อวัตถุดิบได้ในราคาถูก ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะให้ประชาชนนิยมทำและใช้สินค้าไทย

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ร้านไทยอุตสาหกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินมาตรการส่งเสริมพัฒนาการผลิตที่คืออย่างหนึ่ง กิจการค้าของร้านไทยอุตสาหกรรมจึงเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมาก ผลกำไรจากการจำหน่ายสูงขึ้น จึงเป็นการเปิดสาขาเพิ่มขึ้นทั้งในพระนคร และต่างจังหวัดตามลำดับ คือ

๑. ร้านไทยอุตสาหกรรม สาขาบางรัก เปิดเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๔๘๓
๒. ร้านไทยอุตสาหกรรม สาขาราชดำเนิน เปิดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๔
๓. ร้านไทยอุตสาหกรรม สาขาหลวงพุดรี เปิดเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๘๔
๔. ร้านไทยอุตสาหกรรม สาขาปราจีนบุรี เปิดเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๔

นอกจากนี้แล้วการพัฒนาอุตสาหกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในกิจการอื่น ๆ ก็ทำอย่างกว้างขวาง มีอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ มากมายที่อยู่ในข่ายที่จะต้องเร่งรัดผลิตขึ้นใช้ในประเทศ ทั้งอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ในการอุปโภคบริโภคของประชากรทั่วประเทศ และที่ต้องใช้เพื่อการทหาร ฉะนั้นนอกจากการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทสำคัญ ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นรัฐบาลยังได้มีการยึดโรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนประเภทต่าง ๆ มาควบคุมดำเนินการ หรือที่รัฐ

๑. กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม
๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐, หน้า ๒๐๔.

๒. ๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๒. กระทรวงอุตสาหกรรม, วันกระทรวงอุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕
หน้า ๘๓, ๑๒๖.

บาลจัดตั้งขึ้นเองอีกเป็นจำนวนมาก เช่น การยึดโรงงานผลิตสบู่ของบริษัท Thai Industries Limited มาให้กรมพลาสติกทหารบกตั้งเป็นโรงงานสบู่สามทหาร องค์การแก้ว องค์การเภสัชกรรม องค์การชื้อหมวก โรงงานวุ้นเส้น โรงงานทำร่ม โรงงานผลิตชิ้นซ่อมค้ายไม้ไผ่ โรงงานแปรงสีฟัน ฯลฯ แต่กิจการอุตสาหกรรมเหล่านี้ก็เหมือนอุตสาหกรรมอื่น ๆ คือดำเนินการไปไม่ค่อยก้าวหน้านัก เพราะต้องเผชิญปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบต่าง ๆ การจัดการภายในบริษัทไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นภัยสงครามยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานทั้งปวงอีกด้วย ดังนั้นเมื่อถึงตอนปลายรัฐบาลชุดนี้กิจการต่าง ๆ จึงไม่อาจจะพัฒนาตามเป้าหมายของผู้นำประเทศได้ และกลายเป็นปัญหาให้รัฐบาลชุดต่าง ๆ หลังสงครามต้องแก้ไขต่อไป

ข. การพัฒนาอุตสาหกรรมภาคเอกชน

การพัฒนาอุตสาหกรรมสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ถ้ารัฐบาลไม่เข้าจัดทำเองทั้งหมดในลักษณะผูกขาดก็จะมีการควบคุมโรงงานของเอกชนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การดำเนินงานอุตสาหกรรมในรูปบริษัทแล้วให้เอกชนร่วมหุ้นด้วย หรือถ้าบุคคลร่วมกันตั้งขึ้นเอง เช่น โรงงานทำสำลีของบริษัทจัดสันอุตสาหกรรม ที่สีลม ซึ่งเป็นโรงงานของเอกชนแห่งแรกในประเทศไทย รัฐบาลก็จะขอซื้อผลผลิตทั้งหมดเพื่อใช้ในราชการ ด้วยราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด โรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนจึงเป็นแหล่งจัดหาสินค้าต่าง ๆ เพื่อระดมการเตรียมพร้อมในการสร้างความมั่นคงให้

" เอกชนสร้างโรงงานทำสำลี", สาริกรุง (๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๖)

แก่ประเทศชาติ โรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไม่เหมือนโรงงานเอกชนในสมัยปัจจุบัน ที่เจ้าของกิจการจะมุ่งหวังผลกำไรสูงสุดจากการลงทุนได้ตั้งการประกอบธุรกิจตามปกติ นอกจากนั้นการพิจารณาอนุญาตให้จัดตั้ง หรือกู้ยืมเงินจากรัฐบาลก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เหล่านี้ด้วย

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตระหนักว่าการผลิตทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นใช้นั้น โรงงานในประเทศยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างทั่วถึง และการที่สถานการณ์สงครามทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องขยายการฝึกอบรมคนไทยให้มีความรู้ในการผลิตสินค้าต่าง ๆ การเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนประกอบการอุตสาหกรรมของรัฐบาลจึงต้องเน้นหนักเรื่องอุตสาหกรรมในครอบครัว ตามความนิยม ความถนัด และวัตถุดิบที่มีในแต่ละท้องถิ่น แต่การดำเนินงานด้านเอกชนจะเป็นไปโดยอัตโนมัติไม่ได้ นอกจากรัฐบาลจะต้องมีนโยบายส่งเสริมชักจูง และช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการทางอ้อมที่จะทำให้การดำเนินอุตสาหกรรมภาคเอกชนเป็นไปได้อย่างจริงจัง โดยรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติกู้เงินเพื่ออุตสาหกรรมจากประชาชนด้วยวิธีขายพันธบัตรในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ในวงเงิน ๒๐ ล้านบาท หลังจากนั้นก็นำเงินจำนวนนี้ไปให้เอกชนนำไปลงทุนอุตสาหกรรมอีกที่หนึ่ง โดยรัฐบาลจำกัดการขอกู้เงินนี้ไว้เพื่อคนไทยเท่านั้น และต้องเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ไม่มีการแข่งขันกันจนเกินไปและผู้กู้จะต้องชี้แจงโดยละเอียดว่ากิจการของตนเป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมในประเทศเพียงใด อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๐/๒๔๘๑ (สามัญ)

สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพุธที่ ๕ มีนาคม ๒๔๘๑, หน้า ๑๘๓๑ - ๑๘๓๒.

^๒ "วางแผนที่จะให้กู้เงินทำทุนแล้ว", ไทยใหม่ (๗ มิถุนายน ๒๔๘๒).

นี้ยังมีลักษณะยืดยุ่นบางอย่าง แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ เพราะคณะกรรมการที่
รัฐบาลตั้งขึ้นเท่านั้น เป็นผู้มีความจลสิทธิขาดแต่ผู้เดียวที่จะตีความว่ากิจกรรมประเภท
ใดคืออุตสาหกรรม และควรจะได้รับอนุมัติให้กู้เงิน ดังนั้นต่อมาจึงปรากฏว่ากิจ
การที่ได้รับสิทธิให้กู้เงินส่วนใหญ่ได้แก่กิจการของรัฐ หรือที่รัฐมีส่วนร่วมอยู่ด้วย
ซึ่งจะพิจารณาได้จากรายชื่อผู้ที่ได้รับอนุมัติให้กู้เงินจากรัฐบาลเพื่ออุตสาหกรรมทั้ง
หมดดังนี้

รายนามผู้กู้เงินในประเทศเพื่ออุตสาหกรรม

ก. ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

๑. พระยาพิชัยภูเบศร	๕๕,๐๐๐ บาท
๒. นายขุนเลี้ยง บุญเจริญ	๕,๐๐๐ บาท
๓. ร.ต. ยล ภาระมรทัต	๔,๐๐๐ บาท
๔. นายเชื้อ เศรษฐทัต	๗,๐๐๐ บาท
รวม	๗๑,๐๐๐ บาท

ข. องค์การสาธารณะ

๑. น้ำมันเชื้อเพลิง	๔,๕๘๐,๐๐๐ บาท
๒. บริษัทชาวไทย	๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๓. โรงงานน้ำตาลไทย	๑๕๐,๐๐๐ บาท
๔. บริษัทขนส่ง	๑๐๐,๐๐๐ บาท
๕. โรงต้มกลั่นสุราและเมรัย	๒,๗๐๐,๐๐๐ บาท
๖. โรงเลื่อยไม้	๔๐๐,๐๐๐ บาท
๗. ขยายการทำน้ำตาล	๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๘. โรงงานทำสินค้ายาง	๕๐๐,๐๐๐ บาท
๙. นิคมฝ้ายจังหวัดสุโขทัย	๒๗๒,๓๔๕ บาท

๑๐. การจัดหากระดาษ	๑,๑๐๐,๐๐๐ บาท
๑๑. การประมง	<u>๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท</u>
รวม	<u>๑๔,๘๐๒,๓๔๕ บาท</u> ^๑

นอกจากนั้นข้อจำกัดอื่น ๆ ที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนไทยอย่างแท้จริงอีกประการหนึ่ง คือ การขอกู้เงินเพื่อไปลงทุนทำการอุตสาหกรรมจะต้องมีจำนวนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาท^๒ ทำให้หลักทรัพย์ค้ำประกันจะต้องมีมูลค่าสูงในอัตราที่เป็นสัดส่วนกันด้วย จึงเท่ากับว่ารัฐบาลส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่เท่านั้น ผู้ประกอบอุตสาหกรรมรายเล็ก ๆ ซึ่งดำเนินงานของตนในลักษณะค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จะไม่ได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมของรัฐบาลแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อเงินกู้จำนวนแรกหมดลงในเวลาอันรวดเร็วรัฐบาลจึงมีคำสั่งให้กระทรวงเศรษฐกิจพิจารณาให้ความยินยอมแก่ผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมแต่ละราย กู้เงินได้อีกภายในวงเงินไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท^๓ แต่หลักการนี้ก็ยังคงเป็นประโยชน์

^๑ กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม ๓/๕:๑ เศรษฐกิจ (การธนาคาร)

พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕ "บันทึกเรื่องกู้เงินในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม"

^๒ "วางหลักเกณฑ์จะให้กู้เงินทำทุนแล้ว", ไทยใหม่ (๗ มิถุนายน ๒๔๘๒) : ๑

^๓ คำสั่งกระทรวงการต่างประเทศ ฉบับที่ ๒๐๔๖๑/๒๔๘๒ "เรื่องกู้เงินในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม" จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒

แก่ประชาชนน้อยมาก เช่น เค็ม เพราะในจำนวนเอกชนที่ขอกู้หลายร้อยรายนั้นคณะกรรมการอนุมัติให้กู้ยืมรายมาก ผู้ที่ได้รับอนุมัติให้กู้ส่วนใหญ่คือผู้ที่เคยได้รับอนุมัติมาแล้วในครั้งก่อน

อย่างไรก็ตามรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สร้างกลไกสำหรับประกอบอุตสาหกรรมไว้ให้แก่ประชาชนไทยอีกหลายอย่าง เพื่อให้อุตสาหกรรมภาคเอกชนเป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลให้ได้ เช่น การชักจูง และสร้างกำลังใจด้วยการจัดประกวดต่าง ๆ ขึ้น เป็นต้นว่าประกวดการวาดภาพส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว และการให้รางวัลแก่ผู้คิดประดิษฐ์งานอุตสาหกรรมที่ราชอาณาจักร โดยกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. เป็นผู้ประกอบกิจการด้วยความสุจริต มีความมานะอดทน และผลของงานเจริญงอกงาม
๒. เป็นผู้ตั้งใจร่วมมือช่วยกันประกอบกิจการของชาติได้รับประโยชน์
๓. เป็นผู้ประกอบอาชีพ หรือช่วยส่งเสริมการประกอบอาชีพจนนับว่าได้ทำประโยชน์อย่างยิ่งให้แก่ชาติ^๒

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดตั้งโรงเรียนอาชีพะต่าง ๆ ขึ้นเพื่อสอนเกี่ยวกับอาชีพอุตสาหกรรมหลายประเภท และยังมีภารกิจทะเบียนนายช่างอุตสาหกรรม

“รัฐบาลตั้งเงินให้ราษฎรกู้ยืม”, ไทยใหม่ (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔)

๓

^๒ กระทรวงอุตสาหกรรม, แฟ้ม อก. ๑ การส่งเสริมอุตสาหกรรม
“รายงานการประชุมวงหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าเห็นสมควรขออนุญาตประกอบ
อุตสาหกรรม ครั้งที่ ๑/๒๔๘๕”

นายจ้างและลูกจ้าง เปิดสอนช่างอุตสาหกรรมเพื่อสอบเลื่อนขั้นให้เป็นช่างตรี ช่างโท ช่างเอก และรัฐบาลยังได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสมาคมอาชีพต่าง ๆ ขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการงานในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ร่วมมือกันส่งเสริมฐานะของพวกตนอีกด้วย

การสนับสนุนให้คนไทยนิยมและซื้อแต่สินค้าไทยก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ดำเนินไปอย่างแข็งขัน โดยรัฐบาลได้จัดตั้งแผนกสนับสนุนคนไทยนิยมและซื้อสินค้าไทยขึ้นในกองอุตสาหกรรม ให้ลดยเรือเร่ นำสินค้าไทยไปขายยังจังหวัดต่าง ๆ และโฆษณาจูงใจให้คนไทยซื้อแต่สินค้าไทยเท่านั้น^๒ และทางฝ่ายรัฐบาลได้จัดให้มีการแสดงสินค้าที่คนไทยผลิตได้ในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเสมอ มีการรวบรวมรายการสินค้าต่าง ๆ ที่ทำในประเทศไทยโดยทางราชการ แล้วพิมพ์แจกแก่ประชาชนทั่วไปพร้อมด้วยบันทึกแสดงคุณภาพ รูปร่างของสินค้าตลอดจนผู้ทำ แนะนำให้ผู้ผลิตสินค้านั้น ๆ โฆษณาสินค้าให้แพร่หลายโดยใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ของรัฐ หรือหนังสือพิมพ์รายวันของเอกชน เป็นต้น เพื่อเป็นการเผยแพร่และหาคาใจให้แก่สินค้าที่คนไทยผลิต นอกจากนี้รัฐบาลยังได้แก้ไขระเบียบราชการ เรื่องการซื้อพัสดุสำหรับราชการใหม่ให้หน่วยราชการซื้อของที่ไทยทำเสมอ ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องจะต้องซื้อของที่ทำจากต่างประเทศ หน่วยราชการนั้น ๆ จะ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

"ส่งเสริมอาชีพช่างอุตสาหกรรม", ศิริกรัง (๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๒)

: ๑ - ๒

^๒ "กองอุตสาหกรรมจะซื้อและเช่าเรือเผยแพร่สินค้าไทย", ไทยใหม่

(๘ กรกฎาคม ๒๔๘๒) : ๕

^๓ จอมพล ป.พิบูลสงคราม, สมุดสั่งงานฝ่ายพลเรือน เล่ม ๓,

หน้า ๒๓.

ต้องรายงานก่อนเพื่อขออนุมัติคือ พบว่า ท่านนายกรัฐมนตรีก่อนทุกราย และยังคงสนับสนุนเลยไปถึงการจัดตลาดนัดซึ่ง เติมนิยมทำกันเฉพาะในบางจังหวัดแถบภาคกลางให้เพิ่มขึ้นทั่วประเทศ จากจังหวัดออกไปหาอำเภอ และตำบลต่าง ๆ ไปจนทุกอำเภอ และต่อมาได้กำหนดไว้ใน "แผนการบูรณะชนบท ๒๕๕๕" เพื่อให้มีการจัดตลาดนัดขึ้นอย่างกว้างขวางแม้ในชุมชนที่ไม่ได้ตั้งเป็นเทศบาล^๒

ค. การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว

การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัวนั้นเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายต้องการที่จะให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นอย่างเพียงพอภายในประเทศ รัฐบาลจึงเร่งส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทนี้อย่างจริงจัง และยังมีเป้าหมายต่อไปอีกกว่าถ้าเป็นไปได้ก็ให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ด้วย สำหรับอุตสาหกรรมประเภทที่ได้รับการส่งเสริมอย่างมากจากรัฐบาล คือ อุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทที่สามารถผลิตทดแทนสินค้าขาเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งกำลังเกิดความขาดแคลนอย่างมากขึ้นภายในประเทศ เช่น อุตสาหกรรมทอผ้า อุตสาหกรรมทอกระสอบ อุตสาหกรรมทอพรม อุตสาหกรรมหล่อโลหะต่าง ๆ อุตสาหกรรมดินเผา อุตสาหกรรมปั้นถ้วย อุตสาหกรรมฉันทเข็ญ อุตสาหกรรมร่มและหมวก อุตสาหกรรมไม้ไผ่ ฯลฯ แต่ด้วยเหตุที่ผ้าเป็นยุทธปัจจัย และขาดแคลนมากเมื่อเกิดสงครามขึ้น

กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด
พุทธศักราช ๒๕๕๔ เล่ม ๑, หน้า ๓๒๒.

^๒ อัมพร นีละโยธิน, ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย
(เอกสารโรเนียว, ๒๕๐๖), หน้า ๗.

การทอผ้าและปั่นค้ายในครัวเรือนจึงเป็นประเภทที่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังมากกว่าอุตสาหกรรมในครอบครัวใด ๆ ในสมัยรัฐบาลระหว่างสงครามชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม นี้

๑) การส่งเสริมอุตสาหกรรมการทอผ้า

เนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม พิจารณาว่าการทอผ้าใช้ภายในประเทศที่มีมาแต่อดีตนั้นยังมีขอบกว้างหลายอย่าง คือ

- ๑. กทที่ใช้เป็นที่พื้นเมืองทำงานได้ช้า
- ๒. ผู้ทอผ้ามีความรู้น้อยจึงไม่สามารถที่จะปรับปรุงคุณภาพของผ้าให้ดีขึ้นสมกาลสมัย

- ๓. ผู้ทอผ้าตามชนบทยังต้องซื้อผ้าราคาแพง
- ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ส่งเสริมกิจการค่านนี้คือ

๑. ส่งเสริมราษฎรทั่วไปให้นิยม และเห็นประโยชน์ของการทอผ้า โดยให้เลิกใช้ก๊แบบโบราณ หันมานิยมใช้ก๊กระตุกแบบที่ชาวจีนใช้ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองไทยและยึดก๊กระตุกแบบจีนเป็นเครื่องมือมาตรฐานในการส่งเสริมการทอผ้าด้วย เพราะทอได้สะดวกรวดเร็วกว่า และมีสมรรถภาพมากกว่าทุกพื้นเมืองถึง ๓ เท่าตัว

๒. ส่งเสริมให้ราษฎรได้รับความรู้ในเรื่องการทอผ้า การให้สี และความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคอื่น ๆ ด้วยวิธีจัดการอบรมขึ้นทั่วประเทศด้วย

กระทรวงการเศรษฐกิจ กรมพาณิชย์, "อุตสาหกรรมทอผ้าไทย", ข่าวสินค้าและจดหมายเหตุแสดงรายการเครื่องหมายการค้า ๔(๓ มกราคม

ทุนจากการตั้งงบประมาณรายจ่ายพิเศษขออนุมัติรัฐบาล ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยจัดส่งครูสอนทอผ้าพร้อมด้วยผู้บรรยายและเครื่องไปประจำในท้องถิ่นที่ทำอุตสาหกรรมทอผ้า มีผู้จัดการอบรมช่างทอผ้านี้ ๒ ฝ่าย คือ

๑) กระทรวงการเศรษฐกิจ เปิดการอบรมแก่ผู้ใหญ่ที่มีอายุสูงแล้ว เพื่อให้ผู้ทอผ้าด้วยวิธีการ เปลี่ยนมาเป็นวิธีทอแบบที่กระตุกอย่างแพร่หลายตามความต้องการของรัฐบาล

๒) กระทรวงศึกษาธิการ เป็นการอบรมแก่เด็กนักเรียนเพื่อให้เป็นความรู้รอบตัว และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

ซึ่งการดำเนินงานของรัฐบาลค่านนี้ประสบผลสำเร็จพอสมควร เนื่องจากประชาชนได้ให้ความสนใจมากขึ้นตลอดมา ทั้งนี้พิจารณาจากปริมาณของงานที่ขยายมากขึ้นได้ดังนี้

๓. จัดให้มีการแสดงการทอผ้าด้วยที่กระตุกแบบจีน หรือนำสินค้าที่ทอสำเร็จแล้วออกแสดงให้ประชาชนชมในงานต่าง ๆ

๔. ให้กองอุตสาหกรรมช่วยเหลือในการสั่งซื้อผ้าของราษฎรที่ทำการทอผ้าให้ได้ราคาถูกเท่าที่สามารถจะทำได้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๑/๒๕๔๔ (สามัญ)

สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔, หน้า ๕๒๗.

ตารางที่ ๒๘

จำนวนจังหวัด หน่วยอบรม และผู้รับการอบรมการทอผ้า

พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘

พ.ศ.	จำนวนจังหวัดที่เปิด การอบรม	หน่วยอบรม	จำนวนผู้รับการ อบรม
๒๕๕๒	๑๖	๑๖	๑,๐๐๐
๒๕๕๓	๒๐	๓๒	๑,๒๕๐
๒๕๕๔	๓๐	๔๕	๑,๕๐๐
๒๕๕๕	๓๒	๔๗	๑,๕๕๐
๒๕๕๖	๓๔	๕๙	๒,๓๖๐
๒๕๕๗	๓๔	๕๑	๒,๐๕๐
๒๕๕๘	๓	๘	๒๕๐

ที่มา กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๒๕ ปีกระทรวง
อุตสาหกรรม ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ (พระนกร : โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๑๐), หน้า ๑๘๘.

๕. ให้เรือนจำทั่วราชอาณาจักรสอนการทอผ้าด้วยกี่กระตุกแบบจีนแก่นักโทษและสอนวิธีทำกักระตุกชนิดนี้ขึ้นเพื่อนำออกจำหน่ายแก่ราษฎรทั่วไปที่สนใจการทอผ้าด้วยราคาขายอมเยา

๖. ให้โรงเรียนสามัญ และโรงเรียนประชาบาลทั่วราชอาณาจักรสอนวิธีใช้กักระตุก และสามารถทอผ้าใช้และจำหน่ายได้ และพร้อมกันนั้นได้ส่งผู้ชำนาญการทำกักระตุกไปควบคุมดูแลการสอนแก่นักเรียนโดยตรงด้วย

๗. ส่งเสริมการทำกิจกรรมจีนจำหน่ายแก๊ซไม้ชาวไทย

ด้วยเหตุที่การส่งเสริมการทอผ้าโดยวิธีจัดการอบรมขึ้นนี้แม้จะเริ่มลงมือดำเนินงานตั้งแต่เริ่มบริหาร แต่รัฐบาลเน้นหนักการส่งเสริมในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณที่มีการทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวอยู่แล้ว ไม่มีการส่งเสริมให้ราษฎรท้องถิ่นภาคอื่น ๆ นิยมทำบ้าง ดังนั้นในแต่ละท้องถิ่นที่เกือบทั่วประเทศจึงไม่สามารถพึ่งตนเองได้เมื่อเกิดสงครามขึ้นในเวลาต่อมา

๒) การส่งเสริมอุตสาหกรรมปั่นด้าย

การปั่นด้ายเริ่มส่งเสริมจริงจังในสมัยที่ประเทศไทยเข้าร่วมสงครามแล้ว เริ่มตั้งแต่กลางปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เนื่องจากกระทรวงอุตสาหกรรมพิจารณาเห็นว่าผ้าและก๊วยทอผ้ารวมทั้งไหมในท้องตลาดมีปริมาณน้อยลง จึงมอบให้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจัดดำเนินการส่งเสริมการปั่นด้ายแบบใหม่ขึ้น และได้เปิดหน่วยอบรมขึ้นถึง ๑๕ หน่วยใน ๑๕ จังหวัดด้วยเงินทุน ๗,๐๐๐ บาท โดยแต่ละหน่วยได้รับงบประมาณหน่วยละ ๓๖๐ บาท ต่อมาได้เร่งรัดการส่งเสริมมากขึ้นโดยเฉพาะเขตอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดที่มีการปลูกฝ้าย นอกจากนั้นกระทรวงมหาดไทยยังได้ร่วมมือกับกระทรวงอุตสาหกรรมจัดทำโครงการส่งเสริมการปั่นด้ายขึ้น โดยใช้เงินทุนของบริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรม จำนวน ๒๐๖,๐๑๐ บาท เป็นทุนเริ่มต้นสำหรับการส่งเสริม

ในต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ด้ายและผ้าขาดแคลนยิ่งขึ้นทั่วประเทศ รัฐบาลจึงได้มีการสร้างเครื่องปั่นด้าย ซักฝ้ายและเปิดทำการอบรมราษฎรในการปั่นด้ายเป็น

"จะเพาะความนิยมในเรื่องการทอผ้า", ศรีกรุง (๒๓ กันยายน

การใหญ่ มีการขยายโครงการอบรมเพื่อผลิตผู้ปั้นค้ายชาวไทยให้ได้ ๑๐๐,๐๐๐ คน ภายในเวลา ๑ ปี เพื่อให้มีเส้นค้ายเพียงพอเครื่องทอผ้าแบบกึ่งกระตุกของกรม ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ได้ส่งเสริมให้ราษฎรไทยมีอยู่แล้วขณะนั้นประมาณ ๑๐,๐๐๐ เครื่อง แต่เนื่องจากกระยะนั้นอยู่ในระหว่างสงคราม การสร้างเครื่องปั้นค้ายและ จัดส่งไปให้จังหวัดต่าง ๆ จึงไม่สะดวก มีความขัดข้องด้วยเหตุนานาประการ รัฐบาล จึงได้พยายามเร่งความนิยม กำหนดให้มีการปั้นค้ายชิงรางวัลขึ้นเพื่อเป็นการชักจูงใจ อีกทางหนึ่งที่จะให้คนไทยร่วมมือกันเร่งส่งเสริมการปั้นค้ายให้มีปริมาณมากขึ้นโดยเร็ว กติกาสำคัญของการประกวดที่จัดขึ้นครั้งแรกในงานฉลองวันชาติ พ.ศ. ๒๔๘๖ คือ ผู้เข้าประกวดจะต้องเป็นคนไทย และมีรางวัลตอบแทนถึง ๓๐,๐๐๐ บาท^๒

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าการส่งเสริมปั้นค้ายแก่ชาวไทยในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ นี้ไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก มีผู้สำเร็จการอบรมต่ำกว่าเป้าหมายถึง ๕๓,๘๒๐ คน ทั้งนี้เพราะสถานการณ์สงครามคับขันยิ่งขึ้น การคมนาคมขัดข้อง การจัดสร้างเครื่อง มือไม่สะดวก ราคาฝ้ายก็สูงขึ้นกว่าเดิมมาก และหาซื้อได้ยากมากถึงกับต้องแย่งกัน การส่งเสริมปั้นค้ายในปีถัดมาจึงมีพื้นที่จำกัดลงเฉพาะในภาคกลาง ๑๗ จังหวัดเท่านั้น และพยายามส่งเสริมด้วยการให้ทุน ให้ความสะดวก ให้การแนะนำ ย่นขั้นตอนการ

^๑ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม, สมุดสั่งงานฝ่ายพลเรือน เล่ม ๓, หน้า ๑๑.

^๒ "ปั้นค้ายชิงเงินสด", ศิริกรัง (๑๘ มีนาคม ๒๔๘๖) : ๑

^๓ จรูญ อุณจิตต์ และคนอื่น ๆ, การส่งเสริมอุตสาหกรรม,

เกณฑ์แรงไปทำงานและอื่น ๆ มากขึ้นเพื่อให้หมู่บ้าน หรือชุมชนหนึ่ง ๆ ทำการปั้น
 ค่ายเป็นแบบโรงงานเลยทีเดียว คือให้ทุกครอบครัวร่วมแรงกันปั้นค่ายอย่างพร้อม
 เพรียง รัฐบาลจะควบคุมได้อย่างทั่วถึง และผลิตผ้าได้มากขึ้น แต่เนื่องจากผ้า
 ที่จะนำมาปั่นนั้น เป็นผ้าที่บริษัทรุ่นและยางไทย จำกัด ของรัฐบาลซึ่งเป็นผู้ผูกขาดการ
 ซื้อทั่วประเทศมีภาระที่จะต้องแบ่งผ้าให้โรงงานผ้าไทยในปริมาณที่มากพอก่อน หลัง
 จากนั้นจึงจะนำมาแบ่งให้แก่ประชาชนเพื่อใช้ปั่นค่าย และทอผ้าได้ ดังนั้นจำนวนผ้า
 ที่เหลือจึงมีน้อยมาก การส่งเสริมแต่ชาวทอผ้าจึงเป็นปัญหาที่รัฐบาลแก้ไขไม่ได้
 และเป็นปัญหาที่ยกเยอตลอดมาจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย